

Cuvânt-înainte

În clasa a V-a ai învățat despre cele patru învelișuri ale Terrei (*litosfera, atmosfera, hidrosfera și biosfera*) și despre cum interacționează acestea, constituind obiectul de studiu al **geografiei fizice**. Acum a sosit vremea să descoperi modul în care omul și-a pus amprenta asupra a ceea ce a creat natura de-a lungul îndelungatei sale evoluții, efectele dezvoltării societății și ale influenței sale asupra mediului natural conturând antroposfera, studiată de **geografia umană**.

Vei cunoaște, mai întâi, îndelungatul proces de descifrare a tainelor planetei noastre, grație exploratorilor din trecut, și tot în prima parte a manualului vei descoperi *Harta politică a lumii* din Antichitate și până astăzi, când există 195 de state independente și câteva zeci de teritorii cu statut special.

În continuare, te invităm să urmărești informații esențiale despre populația planetei: dinamica în timp a numărului total de locuitori, până la cele 8 miliarde de locuitori de astăzi, răspândirea geografică a populației și mobilitatea acesteia, diversitatea umană (rase, religii, limbi vorbite etc.), cele două mari categorii de așezări în care este concentrată populația: satele și orașele.

Apoi, în mod firesc, vei descoperi imensele bogății ale planetei noastre, *resursele naturale*.

În strânsă legătură cu aceste resurse se derulează *activitățile economice* esențiale de pe Terra, care pot fi grupate în patru sectoare: *primar* (agricultura), *secundar* (mineritul și industria prelucrătoare, cu o mare varietate de ramuri și subramuri), *terțiar* sau al *serviciilor* (transporturi, telecomunicații, comerț, turism etc.) și *cuaternar*.

Reține însă că, pe lângă multitudinea de bunuri create și fără de care n-ar fi posibilă viața locuitorilor planetei, inclusiv a noastră, activitățile umane au avut și au efecte negative asupra mediului și a calității vieții.

Cea de-a doua parte a manualului este dedicată **continentului nostru**. Pentru început, vei lua contact cu *identitatea geografică a Europei*: poziția pe glob, mediul natural, oamenii și locurile, economia, precum și caracterizarea geografică a unor state reprezentative din toate regiunile continentului, printre care și toți vecinii noștri.

În mod firesc, în această parte a lucrării, un întreg capitol este rezervat **Uniunii Europene**, cel mai important, consolidat și promițător bloc regional de pe glob, din care face parte, din 2007, și țara noastră.

Tinere prieten, suntem siguri că la sfârșitul clasei a VI-a vei deveni, grație acestui manual, nu numai un elev foarte *informat*, ci mai ales *format*, pentru că vei privi și înțelege altfel lumea în care trăiești, alături de peste 8 miliarde de locuitori ai frumoasei noastre planete.

Autorii

Instrucțiuni de utilizare a manualului digital

Varianta digitală a manualului este similară cu cea tipărită, având în plus peste 110 de AMII, activități multimedia interactive de învățare, cu rolul de a spori valoarea cognitivă. Activitățile multimedia interactive de învățare sunt de trei feluri și sunt simbolizate pe parcursul manualului astfel:

- **AMII static**, de ascultare activă și de observare dirijată a unei imagini semnificative
- **Activitate animată**, filmuleț sau scurtă animație
- **Activitate interactivă**, de tip exercițiu sau joc, în urma căreia elevul are feedback imediat

Alte butoane folosite în varianta digitală:

- Cuprins
- Ecran complet
- Mod de afișare 2 pagini (tip carte)
- Mod de afișare pagină lată (pagină sub pagină)
- Mod de afișare digital responsive
- Mod de afișare comutare automată
- Notițe
- Ajutor
- Navigare către pagina precedentă
- Navigare către pagina următoare

Geografie. Clasa a VI-a

Modern, actual, adaptat și orientat astfel încât să faciliteze învățarea centrată pe elev prin formarea și dezvoltarea de competențe, manualul de *geografie* pentru clasa a VI-a are în vedere implicarea elevului ca parte activă în procesul de învățare prin activități de observare, explorare, analiză și interpretare.

Integrând tehnici și mijloace moderne de predare-învățare-evaluare, manualul oferă posibilitatea actualizării și valorificării noțiunilor deja cunoscute în noi contexte de învățare care promovează dobândirea cunoștințelor atât în manieră clasică, prin intermediul auxiliarelor de tip hartă, atlas sau caiet, cât și prin intermediul mijloacelor

multimedia actuale, în pas cu tehnologia digitală, prin trimiteri către surse de informare web, atent selectate.

O *unitate de învățare* cuprinde lecții de predare-învățare interactive, focalizate pe formarea de competențe, activități de recapitulare/autoevaluare și un test de evaluare. Secvențele de instruire cuprind o gamă largă de activități de învățare, gradual construite, sarcini de lucru pentru evaluarea continuă și instrumente complementare de evaluare, cu caracter formativ.

Structura unităților de învățare. Rubrici în lecție

Lecții de predare-învățare	Analiză critică
<p><i>Lecția de predare-învățare cuprinde rubrici/secvențe de învățare care se completează reciproc, oferind o viziune integrată asupra temelor abordate.</i></p> <p>Unde este cazul, lecția debutează cu o secvență de actualizare, plasată pe coloana laterală și marcată cu titlul Știu.</p> <p>Secvențele de aplicații (rubrica Aplic) cuprind activități de fixare a cunoștințelor, dar și activități de formare și de exersare a abilităților intelectuale și practice.</p> <p>Geografia utilizează o multitudine de termeni de specialitate (grupați în rubrica Termeni noi).</p> <p><i>Metodele complementare de evaluare</i> utilizate facilitează atât identificarea modului de atingere a competențelor (portofoliul, proiectul, investigația, autoevaluarea), cât și observarea sistematică a activității și a comportamentului elevilor.</p>	<p>Analiza critică presupune observarea și analiza activă de către elev a realității geografice înconjurătoare, urmată de sarcini de lucru care să conducă la cunoașterea și la înțelegerea elementului, procesului sau fenomenului respectiv.</p>

Manualul este structurat în 4 unități de învățare

Explorez

Explorez este secvența prin care elevul descoperă elementele geografice care formează realitatea observată, direct, în viața de zi cu zi, sau indirect, prin intermediul imaginilor, suporturilor cartografice și grafice.

Rețin

Rețin este expresia sintetică a lecției, care conduce spre dobândirea competențelor ce fac obiectul programei școlare.

Recapitulare și autoevaluare

Itemii propuși au un grad ridicat de aplicabilitate în viața cotidiană, respectând principiile/regulile de proiectare. Încadrându-se atât în tipologia itemilor obiectivi, cât și a celor semiobiectivi și subiectivi, itemii și metodele complementare de evaluare sunt însoțiți/însoțite de modele, indicații și sugestii de rezolvare. Pentru fiecare secvență de **Autoevaluare** este pregătită o grilă de acordare a punctajelor, cu ajutorul căreia elevul își poate urmări în permanență evoluția. O parte dintre secvențele de **Recapitulare/ Autoevaluare** sunt interactive în manualul digital.

Aplicație

Manualul propune un număr generos de **Aplicații practice** și, ca urmare, ponderea conținuturilor practice, cu relevanță pentru realitatea înconjurătoare și aplicabilitate în viața de zi cu zi, este egală cu cea a noțiunilor teoretice.

Test secvențial

Fiecare unitate de învățare finalizează actul învățării cu un test secvențial, menit să evalueze dobândirea de cunoștințe și dezvoltarea de competențe. **Testele** sunt elaborate în conformitate cu metodele moderne de evaluare în geografie, fiind relevante și cu un nivel ridicat de aplicabilitate în viața de zi cu zi.

Unitatea de învățare	Pag.	Lecții
	3	Cuvânt-înainte
	4	Prezentarea manualului
Unitatea 1 Cunoașterea lumii în care trăim	10	Repere ale cunoașterii Terrei – de la marile descoperiri geografice la explorarea modernă
	14	Continente și țări – reprezentări cartografice. Harta politică a lumii
	20	Exerciții de apreciere a distanțelor și a suprafețelor pe suporturi cartografice clasice și/sau digitale
	21	Recapitulare și autoevaluare
	22	Test secvențial
Unitatea 2 Antroposfera – omul și activitățile umane	26	Populația Terrei: evoluția numerică, dinamica naturală și mobilitatea teritorială, răspândirea geografică, diversitatea umană
	30	Așezările omenești – forme de locuire și diferențieri teritoriale
	34	Resursele naturale și valorificarea acestora
	36	Domeniile activităților economice pe Terra: agricultura, industria, serviciile
	40	Efectele activităților umane asupra mediului și calitatea vieții
	42	Analiza și interpretarea caracteristicilor demografice și de locuire din orizontul local și apropiat. Provocări locale în context mondial
	44	Trasee turistice aplicate pe domenii de interes. Regiuni turistice
	45	Recapitulare și autoevaluare
	46	Test secvențial
Unitatea 3 Europa. Identitate geografică	50	Mediul natural ca suport al locuirii umane
	50	Poziția geografică. Țărmurile: golfuri, insule, peninsule și strâmtori
	52	Relieful – caracteristici generale și unități majore
	56	Hidrografia
	60	Diferențieri climatice și biogeografice
	63	Recapitulare și autoevaluare
	64	Oameni și locuri
	64	Harta politică – state și regiuni
	68	Populația Europei (evoluție, dinamică, răspândire, elemente de diversitate)
	72	Mari orașe europene
	74	Economia
	74	Resursele naturale și valorificarea lor
	76	Activitățile economice: agricultura, industria, serviciile
	80	Uniunea Europeană
	80	Uniunea Europeană – caracteristici generale
	83	Recapitulare și autoevaluare
	84	Caracterizarea geografică a unor state (cel puțin un stat din fiecare regiune)
	84	Europa Centrală: Germania, Elveția, Austria, Polonia, Ungaria, Republica Moldova
	92	Europa de Sud: Spania, Italia, Grecia, Bulgaria, Serbia
	100	Europa de Vest: Franța, Marea Britanie, Belgia, Țările de Jos și Luxemburg
	106	Europa de Nord: Suedia, Norvegia, Finlanda, Danemarca
	112	Europa de Est: Ucraina, Federația Rusă
	116	Test secvențial
UNITATEA 4 Europa în lumea contemporană	120	Valori culturale și umane europene
	122	Calitatea vieții în Europa
	124	Test final
	126	Glosar

Competențe specifice

1.1., 2.1., 2.2., 2.3.,
3.2., 4.1.

1.1., 1.2., 2.1., 2.2.,
2.3., 3.1., 3.2., 3.3.,
3.4., 4.1., 4.2., 4.3.

1.1., 1.2., 2.1., 2.2.,
2.3., 3.1., 3.2., 3.3.,
3.4., 4.1., 4.2., 4.3.

1.1., 1.2., 2.1., 2.2.,
2.3., 3.1., 3.2., 3.3.,
3.4., 4.1., 4.2., 4.3.

1.1., 1.2., 2.1., 2.2.,
2.3., 3.1., 3.2., 3.3.,
3.4., 4.1., 4.2., 4.3.

1.1., 1.2., 2.1., 2.2.,
2.3., 3.1., 3.2., 3.3.,
3.4., 4.1., 4.2., 4.3.

1.1., 1.2., 2.1., 2.2.,
2.3., 3.1., 3.2., 3.3.,
3.4., 4.1., 4.2., 4.3.

1.2., 2.3., 3.3., 3.4.,
4.1., 4.3.

Competențe generale

1. Prezentarea realității geografice, utilizând mijloace și limbaje specifice
2. Raportarea realității geografice spațiale și temporale la reprezentări cartografice
3. Studiarea spațiului geografic, realizând conexiuni cu informații dobândite la alte discipline școlare
4. Elaborarea unui demers investigativ din perspectiva educației permanente și pentru viața cotidiană

Competențe specifice

- 1.1. Precizarea prin cuvinte proprii a sensului termenilor geografici
- 1.2. Descrierea relațiilor dintre elementele și fenomenele geografice utilizând termeni specifici
- 2.1. Poziționarea elementelor geografice pe reprezentări cartografice
- 2.2. Ordonarea spațială și/sau cronologică a elementelor, fenomenelor și proceselor geografice după criterii date
- 2.3. Utilizarea informațiilor oferite de suporturile cartografice, grafice și alte materiale vizuale în contexte/situații diferite
- 3.1. Utilizarea informațiilor cu caracter geografic obținute cu ajutorul instrumentelor TIC/GIS și al elementelor din matematică și științe
- 3.2. Prezentarea caracteristicilor elementelor, fenomenelor și proceselor geografice prin utilizarea instrumentelor TIC/GIS
- 3.3. Prezentarea diversității naturale, umane și culturale realizând corelații interdisciplinare
- 3.4. Descrierea patrimoniului local, național, european și mondial utilizând diverse surse
- 4.1. Construirea unui demers investigativ dirijat
- 4.2. Caracterizarea elementelor, fenomenelor și proceselor după un algoritm dat
- 4.3. Compararea elementelor, fenomenelor și proceselor după caracteristicile geografice

U1

Cunoașterea lumii în care trăim

Lecția 1 10

Lecția 2 14

Aplicație 20

**Recapitulare
și autoevaluare** 21

Test secvențial 22

Repere ale cunoașterii Terrei – de la marile descoperiri geografice la explorarea modernă

Continente și țări – reprezentări cartografice. Harta politică a lumii

Exerciții de apreciere a distanțelor și a suprafețelor pe suporturi cartografice clasice și/sau digitale

La început, mânat de curiozitate, omul a încercat să exploreze ținuturile înconjurătoare spațiului în care viețuia. Apoi, a pornit în căutarea unor resurse mai bogate de hrană și, mai aproape de vremurile moderne, a dorit să exploreze toată suprafața Pământului (**geo**). În același timp, omul a simțit nevoia ca tot ceea ce a descoperit să rămână înscris în piatră, pictat pe papirusuri sau scris pe hârtie (**graphia**). Geografia lumii de astăzi este, de fapt, suma tuturor expedițiilor de explorare desfășurate de-a lungul istoriei, cărora li se adaugă toate hărțile pe care omul le-a completat după fiecare dintre aceste expediții. Pentru a înțelege lumea de azi, ai nevoie de curiozitate și de o hartă bună. Ai nevoie de geografie!

Repere ale cunoașterii Terrei – de la marile descoperiri geografice la explorarea modernă

Strabon (64 sau 63 î.H. – 24 d.H.) a călătorit în Europa, Africa și Asia Mică. *Geografia* sa, păstrată aproape în întregime, cuprinde descrieri (de relief, de climă și de hidrografie) ale locurilor pe care le-a văzut și, de asemenea, relatări legate de popoarele întâlnite și de obiceiurile acestora.

Explorez

- 1 Timp de mii de ani, oamenii au avut un orizont geografic limitat la zona în care își duceau traiul. Însemnările unor renumiți învățați ai Antichității (precum Herodot, Eratostene, **Strabon** sau Ptolemeu) sunt de referință pentru cunoașterea popoarelor din acele timpuri și a locurilor în care acestea au trăit.

Între secolele al VIII-lea și al IX-lea, un important rol în descoperirile maritime l-au jucat *normanzii* sau *oamenii din nord*, cum erau denumite triburile germanice care trăiau în Peninsula Iutlanda și pe țărmurile Peninsulei Scandinavice. Ei au întreprins adevărate expediții, înaintând spre est, pe fluviile Europei, până la Marea Neagră și de aici până la Bizanț, dar și spre vest, înfruntând apele Oceanului Atlantic. În timp, au primit numele de *vikingi*, adică *copii ai golfurilor*, deoarece își strecurau cu ușurință corăbiile pe lângă țărmuri, prin golfuri și strâmțori.

Identifică în infograficul de mai jos câțiva renumiți exploratori și contribuția lor la cunoașterea lumii vechi.

470 sau 450 î.H.

Navigatorul Himilcon, plecat din Cartagina (nordul Africii), a explorat coasta atlantică a Europei.

325 – 320 sau 310 – 306 î.H.

Navigatorul grec Pytheas realizează o călătorie de-a lungul țărmurilor europene, până în regiunea subarctică, în insula ce va intra în istorie drept *Ultima Thule* (*Insula de la Capătul Pământului*).

64 î.H. – 23/26 d.H.

Geograful și istoricul grec **Strabon**, care a călătorit în Imperiul Roman, a scris două cărți (una de istorie și alta de geografie), în care face descrierea lumii cunoscute în acea vreme.

981 sau 982 – 983

Vikingul Erik Raude (Erik cel Roșu) descoperă Groenlanda. Ulterior (în jurul anului 1000), fiul său **Leif Eriksson** (Leif cel Fericit) traversează Atlanticul și ajunge pe țărmul nord-american, cu aproape cinci secole înainte ca acest continent să fie descoperit de Cristofor Columb.

Repere ale cunoașterii Terrei din Antichitate până în Evul Mediu

- 2 Insula nordică la care a ajuns Pytheas este denumită de mulți scriitori antichi *Ultima Thule*, adică Insula de la Capătul Pământului, cel mai îndepărtat țărm nordic din cele care se cunoșteau la acea vreme.

Care este astăzi insula descrisă de Pytheas? Acest subiect a generat multe discuții printre istorici și geografi. Discută cu colegii și formulează opinii prin care să exprimați, argumentat, care ar fi astăzi insula numită atunci *Ultima Thule*.

Observă pe harta alăturată teritoriile explorate de vikingi. Cu ajutorul atlasului geografic, identifică trei insule explorate de vikingi, trei mări și trei strâmțori străbătute de aceștia. Scrie denumirile acestora pe caiet.

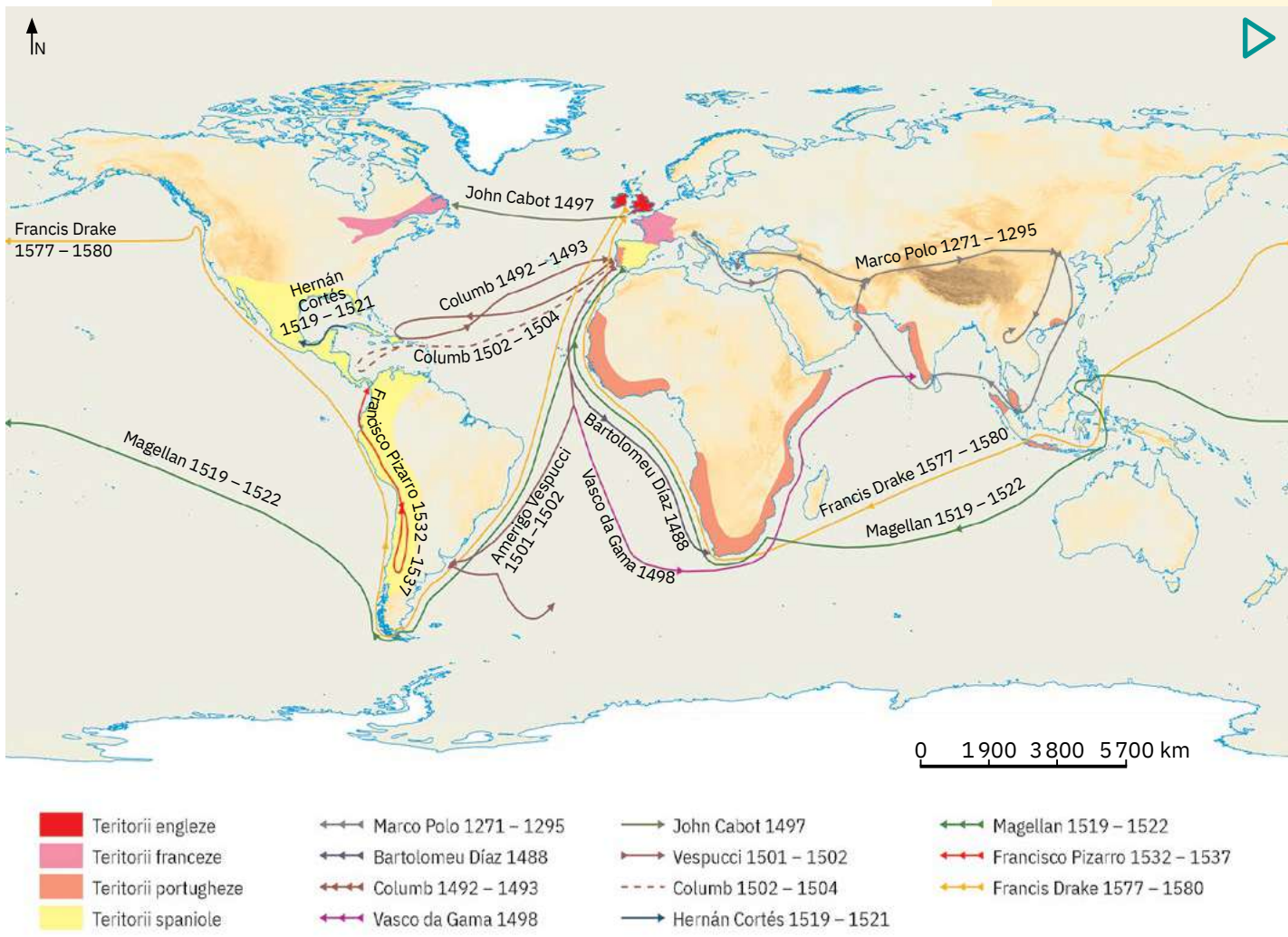
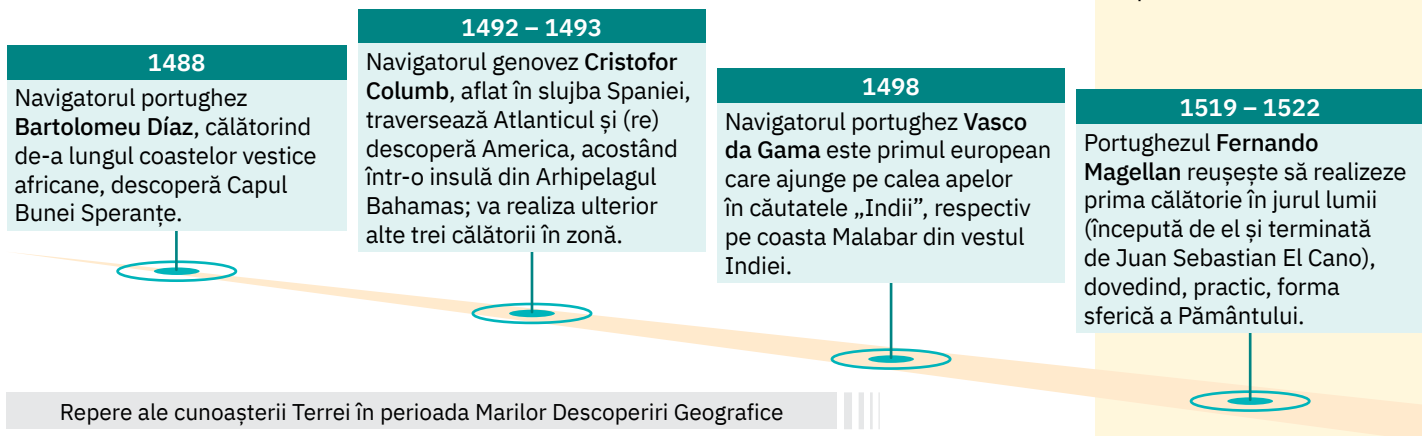
3 Perioada cea mai importantă pentru explorarea și cunoașterea Terrei a fost *Epoca Marilor Descoperiri Geografice*. Aceasta a debutat la sfârșitul secolului al XV-lea, odată cu expedițiile maritime ce aveau drept țintă „Indiile”, termen generic prin care europenii denumeau locurile de unde proveneau unele mărfuri foarte căutate, precum faimoasele mirodenii (scorțișoară, vanilie, cuișoare, piper etc.). Au urmat expedițiile de cucerire a noilor pământuri, care ulterior au fost declarate teritorii aparținând statelor europene, în vederea exploatării resurselor umane și naturale. Astfel, au luat ființă marile imperii coloniale.

ȘTIAI CĂ?

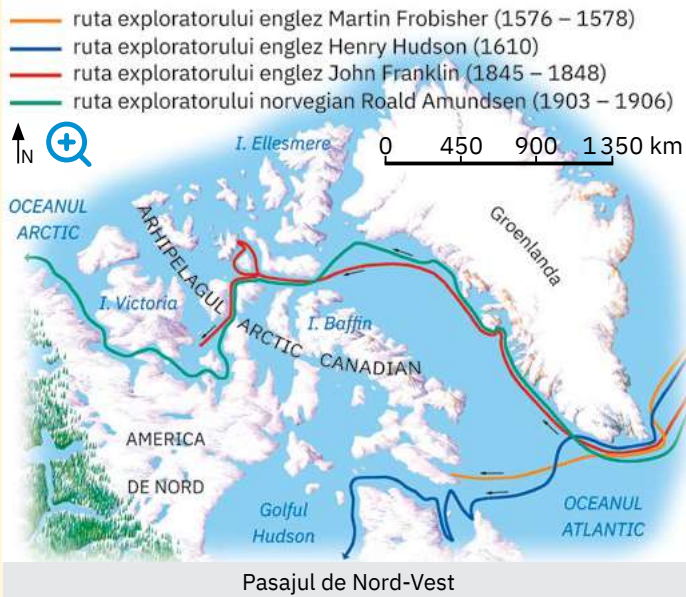
Venețianul **Marco Polo** a devenit faimos prin jurnalul expedițiilor sale în China, fiind unul dintre primii europeni care au străbătut Asia. Celebra sa „Carte a minunilor lumii” numită și „Cartea călătoriilor” a devenit în secolele următoare un îndreptar pentru marii navigatori și exploratori.

Analizează infograficul și harta de mai jos și identifică principalii exploratori ai acestei perioade și marile lor descoperiri.

Explică de ce teritoriile ce cuprind Mexicul, America Centrală și America de Sud sunt cunoscute astăzi și sub numele de „America Latină”.

Harta celor mai importante trasee din Epoca Marilor Descoperiri Geografice și a noilor teritorii cucerite de marile puteri europene

! Analiză critică

- 1 Explorarea regiunilor polare și căutarea unor căi care leagă oceanele Atlantic și Pacific prin regiunea arctică au fost dorințele multor navigatori.

După îndelungi căutări, au fost descoperite *Pasajul de Nord-Vest* (ansamblul de canale și strâmtoni din Arhipelagul Arctic Canadian) și *Pasajul de Nord-Est* sau *Marele Drum Maritim de Nord* (prin mările mărginașe ale Oceanului Arctic, care scaldă țărmurile Europei și Asiei).

Analizează pe harta alăturată traseele exploratorilor prin mările Oceanului Arctic și numește exploratorul care a descoperit Pasajul de Nord-Vest.

Identifică în infografic cine a realizat prima călătorie între oceanele Atlantic și Pacific, prin regiunea arctică.

1878 – 1879

Exploratorul **Nils Adolf Erik Nordenskjöld** străbate „Drumul Maritim de Nord-Est”, reușind astfel prima călătorie din istoria navigației între oceanele Atlantic și Pacific prin regiunea arctică.

1897 – 1899

Se desfășoară expediția științifică antarctică „Belgica”, al cărei biolog este naturalistul român **Emil Racoviță**.

1909

Americanul **Robert Edwin Peary** cucerește Polul Nord și, deși compatriotul său **Frederick Cook** declarase că realizase aceeași performanță în anul anterior, este recunoscut drept câștigător.

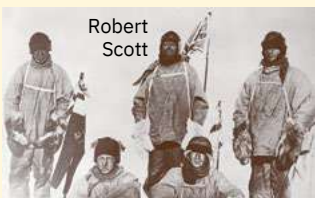
1911

Norvegianul **Roald Amundsen** cucerește Polul Sud, în ziua de 15 decembrie; 34 de zile mai târziu, reușește același lucru și britanicul **Robert Scott**.

Repere ale cunoașterii Terrei – cucerirea regiunilor polare și a celor doi poli geografici

Amundsen și echipa sa la Polul Sud

Căpitanul Scott și echipajul cu care a cucerit Polul Sud

- 2 În pragul secolului al XX-lea, descoperirea și cunoașterea planetei erau, în cea mai mare parte, încheiate. Mai rămăseseră neatinși polii geografici ai Pământului.

Polul Nord a fost cucerit la 6 aprilie 1909 de către americanul **Robert Edwin Peary**. Deși un compatriot al său, **Frederick Cook**, anunțase aceeași performanță, o comisie îl va declara câștigător pe cel dintâi. La câțiva ani distanță, cucerirea Polului Sud a provocat o adevărată dramă. După ce norvegianul **Roald Amundsen** reușește această performanță la 14 decembrie 1911, englezul **Robert Falcon Scott**, ajuns acolo 34 de zile mai târziu (pe 18 ianuarie 1912), moare pe drumul de întoarcere, împreună cu ceilalți patru camarazi, din cauza vremii rele, a lipsei proviziilor și, mai ales, a deznădejdii. Descoperă în infografic numele românului care a avut o contribuție însemnată în domeniul explorării Terrei. Documentează-te împreună cu colegii și reconstituieți pe harta fizică a lumii traseul expediției „Belgica”. Ce misiune a avut Emil Racoviță? Observă în infografic coperta revistei „Le Petit Journal”, din data de 19.09.1909, care îi ilustrează pe Robert Edwin Peary și pe Frederick Cook, „luptându-se” pentru Polul Nord. Ce crezi că este greșit în această ilustrație?

3 Ca urmare a dezvoltării științei și tehnicii, secolul al XX-lea marchează aprofundarea cunoașterii uscatului terestru, dar și a adâncurilor oceanice mai puțin cercetate înainte.

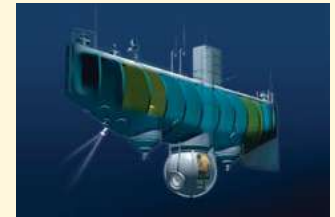
Analizează infograficul de mai jos, care prezintă principalele momente „istorice” în cunoașterea și explorarea Terrei în secolul trecut. Citește apoi afirmațiile următoare și completează spațiile punctate cu informațiile corespunzătoare.

- a Cei doi poli geografici sunt cucerți, inclusiv pe calea aerului, de către ... (în 1926, Polul Nord; în 1929, Polul Sud).
- b Pentru a-și demonstra teoria că Polinezia (un grup de insule din Oceania) ar fi fost populată inițial de către sud-americani și nu de către populații venite din sud-estul Asiei (cum consideră specialiștii), Thor Heyerdahl traversează Oceanul ... într-o plută din lemn de balsa, botezată Kon-Tiki, ambarcațiune expusă astăzi la Muzeul Kon-Tiki din Oslo.
- c Cel mai înalt pisc montan de pe Terra, Chomolungma/Everest, se află în Munții ...
- d În a doua jumătate a secolului ..., multe dintre secretele vieții marine și oceanice au fost dezvăluite prin intermediul cercetărilor realizate la bordul navei „Calypso”, sub comanda oceanologului francez Jacques-Yves Cousteau.

ȘTIAI CĂ?

În anul 1875, au fost făcute primele măsurători ale Gropii Marianelor, iar în 1960, doi pionieri ai scufundării subacvatice, Don Walsh și Jacques Piccard, au realizat prima coborâre în cea mai adâncă fosă a Terrei, la bordul batiscafului Trieste.

1926

Aviatorul american **Richard Byrd** survolează, în premieră, Polul Nord al planetei; trei ani mai târziu cucerește pe calea aerului și Polul Sud.

1947

Norvegianul **Thor Heyerdahl** traversează Oceanul Pacific, între portul peruvian Callao (de pe țărmul Americii de Sud) și Arhipelagul Touamotou (Polinezia Franceză).

1953

Alpiștii **Edmund Hillary** (neozelandez) și **Norgay Tenzing** (nepalez) cuceresc vârful Chomolungma/Everest (8 850 m).

1967 – 1970

Comandantul și oceanologul francez **Jacques-Yves Cousteau** realizează, la bordul navei „Calypso”, cele mai lungi campanii de explorare științifică a mărilor și oceanelor lumii (peste 250 000 km).

Repere ale cunoașterii Terrei – epoca modernă și contemporană

✓ **Rețin**

- Marii învățați ai Antichității au transmis prin operele lor importante informații despre locurile descoperite, civilizațiile existente, dar până spre sfârșitul secolului al XV-lea cunoștințele asupra Terrei erau limitate.
- Europeanii descoperiseră Orientul Apropiat și nordul Africii, știau de existența Chinei, Indiei și a altor teritorii, dar informațiile nu ofereau imaginea completă a ceea ce există pe Pământ.
- Un salt remarcabil în cunoașterea Terrei a avut loc în așa-numita Epocă a Marilor Descoperiri Geografice, când expedițiile maritime și terestre de explorare au dus la descoperirea de noi uscatuiri continentale și la stabilirea de contacte între popoare și civilizații.

Grație progreselor științifice și tehnologice, mijloacele și instrumentele de cercetare a suprafeței terestre au devenit mai performante, astfel încât explorarea modernă a Terrei a condus la aprofundarea cunoștințelor despre planeta noastră.

ȘTIAI CĂ?

Cea mai performantă imagine a Terrei a fost realizată de satelitul meteorologic rusesc Elektro-L nr. 1. Imaginea are o rezoluție de 121 de megapixeli.

Continente și țări – reprezentări cartografice. Harta politică a lumii

A. Reprezentările cartografice

Explorez

- 1 Cele dintâi reprezentări în plan ale unor suprafețe terestre sunt:
  - planul orașului antic Çatal Hüyük (Turcia), din anul 6200 î.H.;
  - o tăbliță din argilă cu o vechime de aproximativ 4500 de ani, descoperită în ruinele cetății babiloniene Ga-Sur (situată pe teritoriul actual al statului Irak);
  - o hartă din perioada 1300 – 1200 î.H., pe care era reprezentat orașul Nippur din Mesopotamia.

Primele reprezentări cartografice, cunoscute astăzi sub numele de hărți, sunt cele realizate de marii învățați ai Antichității, precum Eratostene, Strabon sau Ptolemeu.

Analizează împreună cu colega/colegul de bancă hărțile de mai jos. Identificați uscaturile continentale reprezentate pe fiecare hartă. Observați lanțurile muntoase și apele curgătoare reprezentate pe hărți prin semne convenționale specifice. Discută cu colegii și stabilește ce utilizări aveau hărțile în lumea antică.

Această tăbliță din argilă prezintă lumea babiloniană cunoscută în jurul anului 500 î.H.

Harta a lumii cunoscute, realizată de Strabon (a), cu Europa în detaliu (b)

Una dintre numeroasele reproduceri ale hărții lui Ptolemeu, sec. al II-lea (c), cu Europa în detaliu (d)

- 2 Pentru războaiele de expansiune, romanii au întocmit hărți cunoscute sub numele de „itinerarii”. Imaginea alăturată prezintă un mic fragment dintr-o astfel de hartă despre care specialiștii consideră că a fost creată în secolul al II-lea. Harta originală s-a pierdut (la fel ca majoritatea hărților antice), dar o copie a fost descoperită în 1507 și cumpărată de către Konrad Peutinger, cel de la care harta își va primi și numele: *Tabula Peutingeriana*.

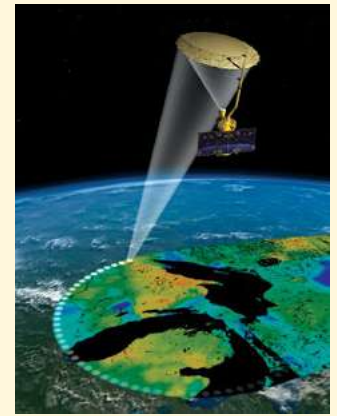
Harta redă rețeaua de drumuri a Imperiului Roman, marile orașe, hanurile și alte locuri unde călătorii se puteau odihni. Analizează harta și stabilește prin ce semne convenționale au fost reprezentate aceste elemente.

3 În Evul Mediu și mai ales în Epoca Modernă, acuratețea crescută a reprezentărilor cartografice a fost legată de nevoile navigatorilor, de apariția și dezvoltarea tehnicilor de tipărire și de perfecționarea sistemelor de măsurare.

Dar inventarea fotografiei, apoi posibilitatea de a observa suprafața terestră din avion au revoluționat realizarea hărților. În zilele noastre, cartografia a ajuns la un nivel excepțional, sateliții furnizând informații extrem de precise; astfel, a apărut cartografia digitală, iar hărțile 3D (în relief) sunt ceva obișnuit.

Analizează cu atenție hărțile de mai jos, create de renumiți cartografi ai perioadelor menționate. De ce Ecuatorul este marcat pe ambele reprezentări ale lumii? Discută cu colegii și stabiliți cel puțin trei diferențe între cele două hărți ale lumii și, respectiv, între cele două hărți ale Italiei.

Analizează harta lumii și harta Italiei din atlasul geografic. Prin ce diferă hărțile actuale de cele realizate în secolele trecute? De ce în prezent, pe lângă titlu, pe orice hartă sunt notate în mod obligatoriu legenda și scara?

Scanarea suprafeței Pământului cu ajutorul sateliților

Harta lumii, secolul al XVI-lea

Harta lumii, secolul al XVIII-lea

Harta Italiei, secolul al XVI-lea

Harta Italiei, secolul al XVIII-lea

✓ Rețin

Indiferent de modul de realizare și de conținut, reprezentările cartografice (hărțile) sunt:

- instrumente de redare în plan, într-o formă micșorată și convențională, a unor întinderi terestre;
- mijloace de cunoaștere a realității geografice utilizate în toate timpurile istoriei.

TERMENI NOI

- **graniță** – limita care desparte două state vecine; în realitate este un plan vertical imaginar care delimitează suprafața geografică propriu-zisă pe care se întinde un stat (inclusiv subsolul) și spațiul aerian de deasupra acestuia. Se deosebesc granițe *aeriane, terestre și maritime*. Granițele terestre pot fi *naturale* (cursuri de apă, culmi montane) și *convenționale* (trasate pe baza unor înțelegeri între state).

PORTOFOLIU

- **Ce este portofoliul?**
Un dosar în care vei aduna diferitele materiale pe care le-ai realizat în cadrul activităților la clasă sau suplimentare.
- **Cum vei întocmi portofoliul?**
Pe baza recomandărilor din manual și după indicațiile primite de la profesor/profesoară. Grupează materialele și ordonează-le pe teme, în funcție de lecțiile parcurse.
- **Ce finalitate are acesta?**
Cuprinde momentele importante ale învățării, permite aprecierea aptitudinilor și a talentelor tale și constituie dovada evoluției și a progresului tău școlar.

Primul material din portofoliul tău are un titlu sugestiv: *Vatican – cel mai mic stat din lume*. Caută în enciclopedii ilustrate, în reviste sau pe internet informații legate de Vatican. Realizează o scurtă prezentare a acestui stat, care să includă date (însoțite de imagini) privind așezarea geografică, suprafața, populația și alte aspecte deosebite.

Vatican – cel mai mic stat din lume.

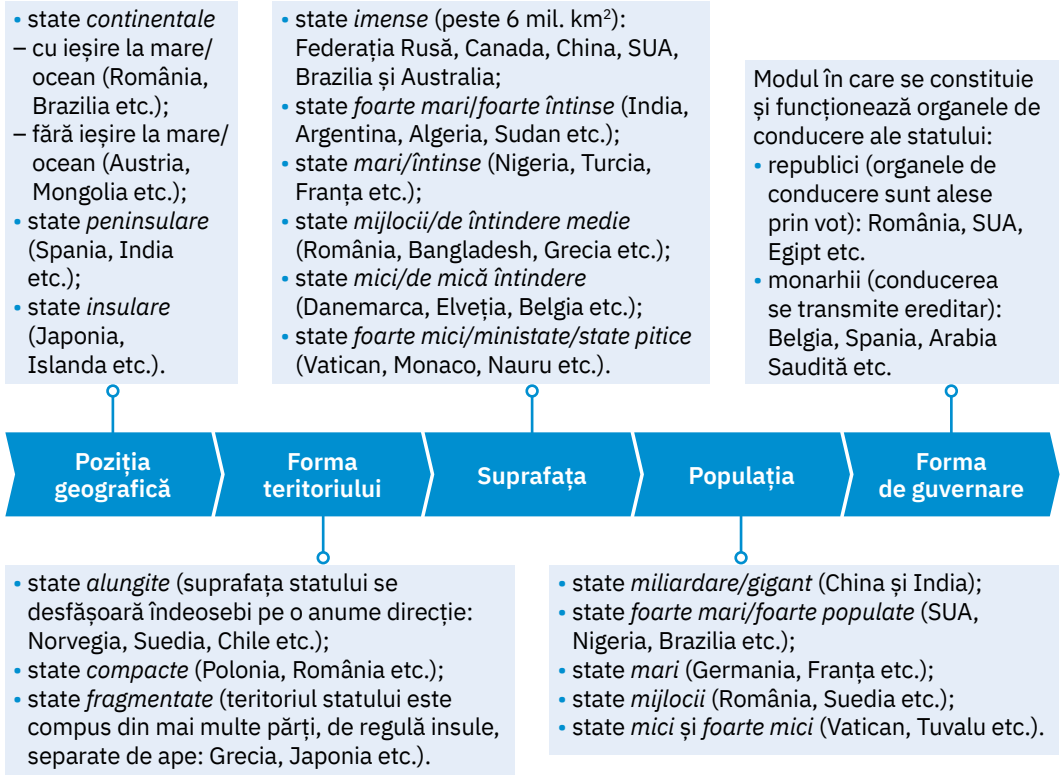
B. Statele și harta politică a lumii

! Analiză critică

- 1 Din necesitatea oamenilor de a trăi în comunități permanente și organizate, de-a lungul timpului au existat diferite forme de organizare politico-teritorială. În Antichitate, erau orașe-stat, regate și imperii, în Evul Mediu state feudale, iar după Marile Descoperiri Geografice s-au constituit imperiile coloniale. În prezent, pe Terra există peste 190 de forme de organizare politico-teritorială, independente și suverane, pe care le numim **state** sau **țări**.

În semnificația actuală, statul este definit ca un teritoriu delimitat de granițe, bine conturate și recunoscute internațional, permanent populat, organizat și condus de o autoritate politică internă suverană.

Analizează infograficul de mai jos și identifică principalele aspecte geografice prin care se diferențiază statele lumii. Discută cu colega/colegul de bancă și, având în vedere poziția geografică, stabiliți din ce categorie fac parte statele care au numai granițe aeriene și terestre, respectiv cele cu granițe aeriene, terestre și maritime. Ce tipuri de granițe are România?

- 2 Reprezentarea cartografică în care sunt prezentate toate statele lumii și dispunerea lor geografică poartă numele de **hartă politică**. Pentru a fi mai ușor de observat/identificat, statele sunt evidențiate pe harta politică prin culori diferite, iar granițele, printr-o linie continuă sau întreruptă.

Analizează harta politică a lumii prezentată la paginile 18-19. Cum se numește continentul cu cele mai numeroase state? Cum se numește singurul stat de pe glob care ocupă un continent?

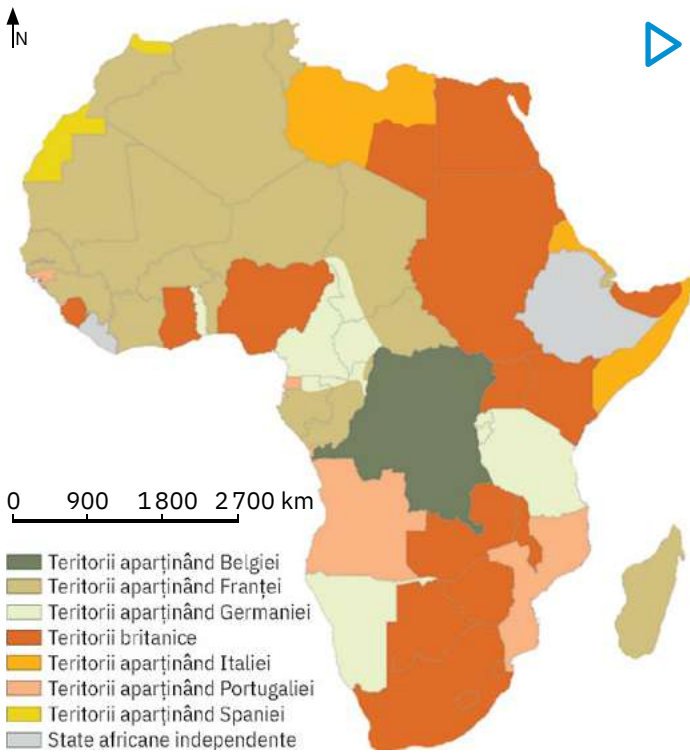
Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, localizați statele menționate în infograficul de mai sus.

De ce Federația Rusă și China sunt statele lumii cu cei mai numeroși vecini?

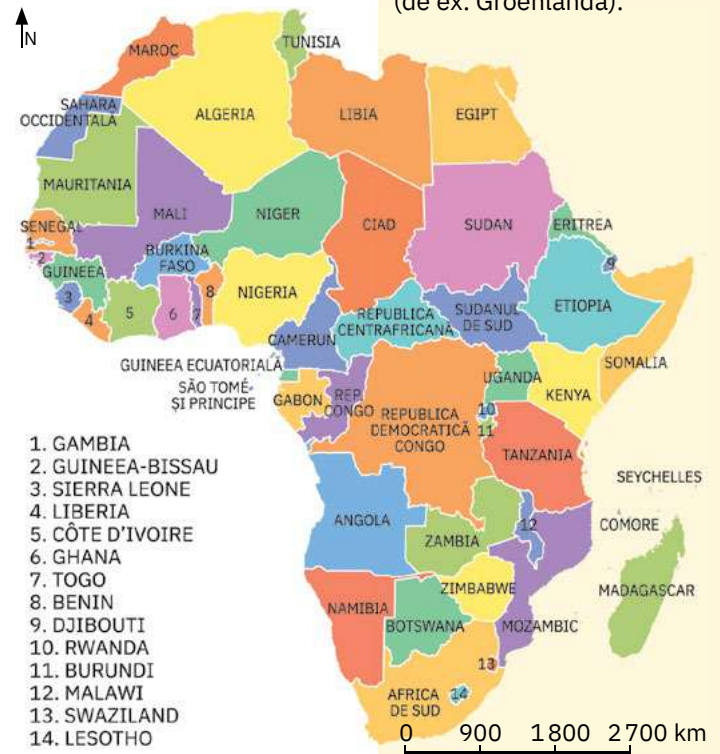
3 Secolul al XX-lea s-a impus în istorie prin mari transformări administrativ-politice determinate de cele două războaie mondiale și de destrămarea sistemului colonial (prin câștigarea independenței majorității teritoriilor foste colonii). Aceste evenimente istorice s-au reflectat și pe harta politică a continentelor, respectiv a lumii. Analizează hărțile de mai jos. Formulează argumente care să susțină afirmațiile: *Africa este continentul cu cele mai noi (tinere) state.* *Harta politică a Europei la începutul secolului al XX-lea era mult diferită față de actuala hartă politică a acestui continent.*

ȘTIAI CĂ?

Pe lângă state, pe harta politică a lumii apar și teritoriile lipsite de independență. Majoritatea sunt *teritorii dependente*, rămășițe ale fostelor imperii coloniale (de ex. Groenlanda).

Harta politică a Africii, în 1914

Harta politică actuală a Africii

Harta politică a Europei înainte de Primul Război Mondial

Harta politică actuală a Europei

Rețin

Harta politică a lumii este reprezentarea cartografică a tuturor statelor existente la un moment dat pe glob. Această hartă se modifică permanent, având astfel un caracter istoric.

Numerele de pe hartă reprezintă:

Nr. crt.	Statul	Nr. crt.	Statul
1	Antigua și Barbuda	9	Slovenia
2	Dominica	10	Croația
3	Saint Lucia	11	Bosnia și Herțegovina
4	Grenada	12	Muntenegru
5	Saint Vincent și Grenadinele	13	Kosovo
6	Saint Kitts și Nevis	14	Macedonia de Nord
7	Luxemburg	15	Albania
8	Liechtenstein		

0 900 1800 2700 km

ANTARCTICA

Evoluția numărului de state pe continente de la începutul secolului XX până în prezent

Anul	Europa	Asia	Africa	America	Australia și Oceania	TOTAL
1900	21	5	2	20	0	48
1914	23	5	4	22	1	55
1945	31	12	4	22	2	71
1989	32	38	51	35	11	167
2017	47*	46**	54	35	14	195

* inclusiv Turcia   ** inclusiv Turcia

Aplicație: Exerciții de apreciere a distanțelor și a suprafețelor

ȘTIAI CĂ?

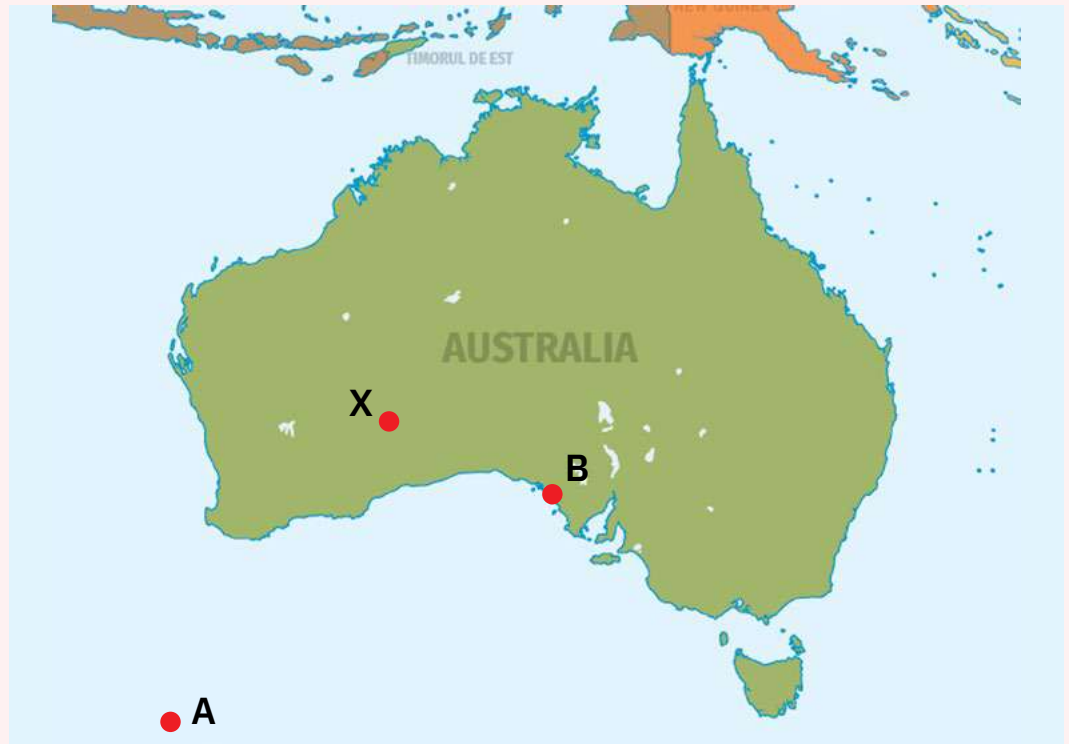
- Unul dintre cei mai mari geografi și cartografi ai Antichității a fost *Claudiu Ptolemeu* (90 – 168 d.H.). Acesta a folosit în lucrarea sa *Geographia* o rețea asemănătoare paralelelor și meridianelor, care a servit, multe secole, în orientarea pe hărți și în măsurarea distanțelor sau a suprafețelor.

- Gerardus Mercator* (1512 – 1594) a fost primul care a introdus noțiunea de *atlas*. El a reușit să publice o colecție de hărți, dintre care au rămas doar cinci, păstrate în Muzeul de Istorie din Duisburg (Germania). Acest cunoscut geograf, cartograf și matematician a inventat proiecția cartografică care-i poartă numele și a realizat prima hartă de mare precizie a Europei.

- 1 Imaginează-ți că ești un faimos pirat și ai primit o informație grozavă: undeva în Australia, în punctul marcat pe harta de mai jos cu litera **X**, se află îngropată o comoară. Corabia ta se află în acest moment în punctul marcat cu litera **A**, iar pentru a ajunge la comoară, trebuie mai întâi să acostezi în portul marcat cu litera **B**. Prima dată trebuie să afli la ce distanță te afli față de port și apoi la ce distanță de port este îngropată mult râvnita comoară.

Scara 1 : 40 000 000

Cum procedezi? Urmărește pașii:

- Pasul 1:** Măsoară cu o riglă distanța pe hartă dintre punctele **A** și **B**, apoi distanța dintre punctele **B** și **X**.
- Pasul 2:** Citește scara hărții și află câți kilometri înseamnă în realitate 1 cm de pe hartă.
- Pasul 3:** Calculează apoi distanța reală, din teren, dintre punctele **A** și **B** și, respectiv, dintre punctele **B** și **X**. Ce urmează? O simplă adunare ...

- 2 Cum calculezi, cu aproximație, suprafața Australiei? Ai nevoie de: două agrafe de birou, hârtie transparentă (hârtie de calc) și hârtie milimetrică. Și acum la lucru! Nimic mai simplu! Urmărește pașii:

- Pasul 1:** Suprapune hârtia transparentă peste harta Australiei și trasează cu pixul/creionul conturul acestui continent. Ai mare grijă să nu miști hârtia transparentă!
- Pasul 2:** Aplică hârtia transparentă peste hârtia milimetrică și prinde-le împreună cu agrafele de birou.
- Pasul 3:** Numără cu atenție câte pătrățele întregi se află în interiorul liniei de contur a Australiei.
- Pasul 4:** Amintește-ți că fiecare pătrățel are latura de 1 mm. Prin urmare, 10 pătrățele înseamnă un pătrat mai mare, cu latura de 1 cm. Calculează câte pătrate cu latura de 1 cm cuprinde suprafața Australiei.
- Pasul 5:** Știi scara hărții și cât reprezintă în realitate 1 cm de pe hartă. Poți calcula acum, cu aproximație, suprafața reală a Australiei.

Recapitulare și autoevaluare

I Copiază pe caiet enunțurile de mai jos și completează-le cu termenii dintre paranteze care exprimă realitatea științifică, după modelul dat:

Enunț: Strabon și (*Ptolemeu, Scott*) fac parte dintre renumiții istorici și geografi ai Greciei Antice.

Model de răspuns: Strabon și Ptolemeu fac parte dintre renumiții istorici și geografi ai Greciei Antice.

- În secolele VIII-IX, vikingii au descoperit insula numită (*Groenlanda, Ultima Thule*).
- Traversează Oceanul Atlantic și descoperă America, respectiv câteva insule și arhipelaguri din America Centrală, renumitul navigator (*Amerigo Vespucci, Cristofor Columb*).
- Până spre sfârșitul secolului al XV-lea, europenii descoperiseră Orientul Apropiat și nordul (*Africii, Australiei*).
- Primele hărți au fost realizate în perioada (*antică, medievală*).
- Sunt definite ca state teritoriile (*dependente, independente*).
- Din rândul statelor imense, cu suprafețe de peste 6 milioane km², face parte și (*Albania, Brazilia*).
- România face parte din grupul statelor de dimensiuni (*mari, medii*).
- După poziția geografică, este considerat insular statul numit (*Bulgaria, Islanda*).

II Citește cu atenție enunțurile de mai jos și stabilește dacă sunt adevărate sau false! Dacă apreciezi că un enunț este adevărat, scrie pe caiet litera A, iar dacă apreciezi că este fals, scrie litera F, după modelul: 1 – A sau 1 – F.

- Harta politică a lumii cuprinde toate formele de relief existente pe Glob.
- Primele forme de organizare politico-teritorială de tipul orașe-stat au apărut în Evul Mediu.
- De la începutul secolului al XX-lea și până în prezent, numărul statelor lumii a crescut.
- Teritoriul fiecărui stat este bine delimitat de granițe.
- După forma de guvernare, țara noastră este monarhie.
- Toate statele lumii sunt situate în zona de climă temperată.
- Cele mai ample campanii de explorare științifică a mărilor și oceanelor lumii au avut loc în a doua parte a secolului al XX-lea.
- Harta politică a lumii se modifică permanent.
- Reprezentările cartografice 3D (în relief) au fost realizate încă din Evul Mediu.
- Everest, cel mai înalt vârf de pe Terra, a fost cucerit de renumitul Marco Polo.

III Scrie pe caiet cinci propoziții în care să folosești corect fiecare dintre următorii termeni: *continent, descoperire, explorator, hartă, plan, stat*.

Indicație: termenii pot fi folosiți atât la singular, cât și la plural.

Model de răspuns: *Reprezentările cartografice transpun în plan suprafața Terrei.*

IV Scrie pe caiet numele a două state care, după poziția geografică, sunt peninsulare.

Fișă de observare sistematică. **CINE SUNT EU?**

Când aplic ceea ce am învățat, îmi place ...

Citește afirmațiile de mai jos și răspunde prin **DA** sau **NU**. Bifează cu **X** caseta cu varianta de răspuns.

Îmi place ...	DA	NU
să aleg răspunsul corect din mai multe variante date		
să completez spațiile libere dintr-un enunț		
să stabilesc dacă o afirmație este adevărată sau falsă		
să formulez propoziții cu diferiți termeni geografici		
să rezolv probleme geografice		

Prin **autoevaluare** poți afla:

- punctele slabe ale învățării tale;
- cunoștințele incomplete sau insuficiente;
- unde este necesar să îți concentrezi atenția în învățare;
- cum să îți îmbunătățești rezultatele.

Grilă de autoevaluare

Subiectul I + Subiectul II + Subiectul III + Subiectul IV = 90 de puncte (90 p).

Din oficiu: 10 puncte (10 p).

Subiectul I	8 x 4 p = 32 p
Subiectul II	10 x 3 p = 30 p
Subiectul III	5 x 4 p = 20 p
Subiectul IV	2 x 4 p = 8 p

Total: 32 p + 30 p + 20 p + 8 p + 10 p din oficiu = **100 de puncte**

Cine sunt eu?

(*Fișa de observare sistematică/fișa elevului*)

- După fiecare activitate de autoevaluare ai posibilitatea să te descoperi, să afli cine ești, cum ești, ce simți, ce atitudine ai față de învățare la orele de geografie, dacă ai învățat „să înveți”.
- La fiecare fișă de acest fel, copiază pe caiet sau pe o foaie de hârtie (după cum recomandă profesorul/profesoara) un tabel asemănător și completează rubricile, conform indicațiilor date.
- Să știi că nu există răspunsuri corecte sau greșite!
- Prin răspunsurile tale sincere, profesorul/profesoara te va cunoaște mai bine și va înțelege cum să te ajute să progresezi.

Timp de lucru:
50 de minute.
Din oficiu: 10 puncte.
Total: 100 de puncte.

Grilă de evaluare

Subiectul I + Subiectul II
+ Subiectul III + Subiectul
IV + Subiectul V = 90 de
puncte.

Subiectul I	5 × 4 p = 20 p
Subiectul II	6 × 4 p = 24 p
Subiectul III	1. 1 × 4 p = 4 p 2. 2 × 4 p = 8 p
Subiectul IV	5 × 4 p = 20 p
Subiectul V	1. 2 × 4 p = 8 p 2. 2 × 3 p = 6 p

Din oficiu: 10 puncte.

Total: 20 p + 24 p + 12 p
+ 20 p + 14 p + 10 p din
oficiu = **100 de puncte**

Scara
1 : 300 000 000

Test secvențial

I Scrie pe foaia de test litera corespunzătoare răspunsului corect pentru fiecare dintre afirmațiile de mai jos, după modelul: 1 – a, 2 – c, 3 – c etc.

Indicație: este corectă o singură variantă de răspuns.

- Cei doi poli geografici au fost cucerți în prima parte a secolului:
  - al XVIII-lea;
  - al XIX-lea;
  - al XX-lea;
  - al XXI-lea.
- Exploratorul portughez care a descoperit Capul Bunei Speranțe a fost:
  - Bartolomeo Díaz;
  - Fernando Magellan;
  - Roald Amundsen;
  - Vasco da Gama.
- Marile Descoperiri Geografice au avut loc în secolele:
  - al V-lea și al VI-lea;
  - al X-lea și al XII-lea;
  - al XV-lea și al XVI-lea;
  - al XIX-lea și al XX-lea.
- Actuala hartă politică a lumii ne indică faptul că cele mai numeroase state se află pe uscaturile continentale:
  - Africa, America și Asia;
  - Africa, America și Australia;
  - Africa, Australia și Europa;
  - Africa, Asia și Europa.
- Este cunoscut astăzi sub numele de „America Latină” spațiul geografic reprezentat de:
  - America Centrală;
  - America de Sud;
  - Mexic și America Centrală;
  - Mexic, America Centrală și America de Sud.

II Scrie pe foaia de test informația care completează fiecare dintre afirmațiile următoare, după modelul dat.

- Afirmație: Triburile germanice care, în secolele VIII-IX, trăiau în Peninsula Iutlanda și pe țărmurile Peninsulei Scandinavice sunt cunoscute sub numele de ...
Răspuns: 7 – *vikingi*.
- A dovedit forma sferică a Terrei expediția lui ...
- Primul român care a ajuns în Antarctica, în calitate de biolog al expediției științifice „Belgica”, este ...
- Cele mai multe dintre actualele state africane sunt foste colonii care și-au obținut ...
- Continental ocupat în întregime de un singur stat este ...
- În prezent, pe glob sunt peste ... de state.
- Statele în care organele de conducere sunt alese prin vot poartă numele de ...

III Imaginează-ți o călătorie în câteva țări ale Americii de Sud. Cu litera A este marcat pe harta alăturată punctul de plecare. Călătoria urmează traseul dat de linia ce ar uni punctele A, B, C și D.

Analizează harta și scrie pe foaia de test răspunsurile la următoarele cerințe:

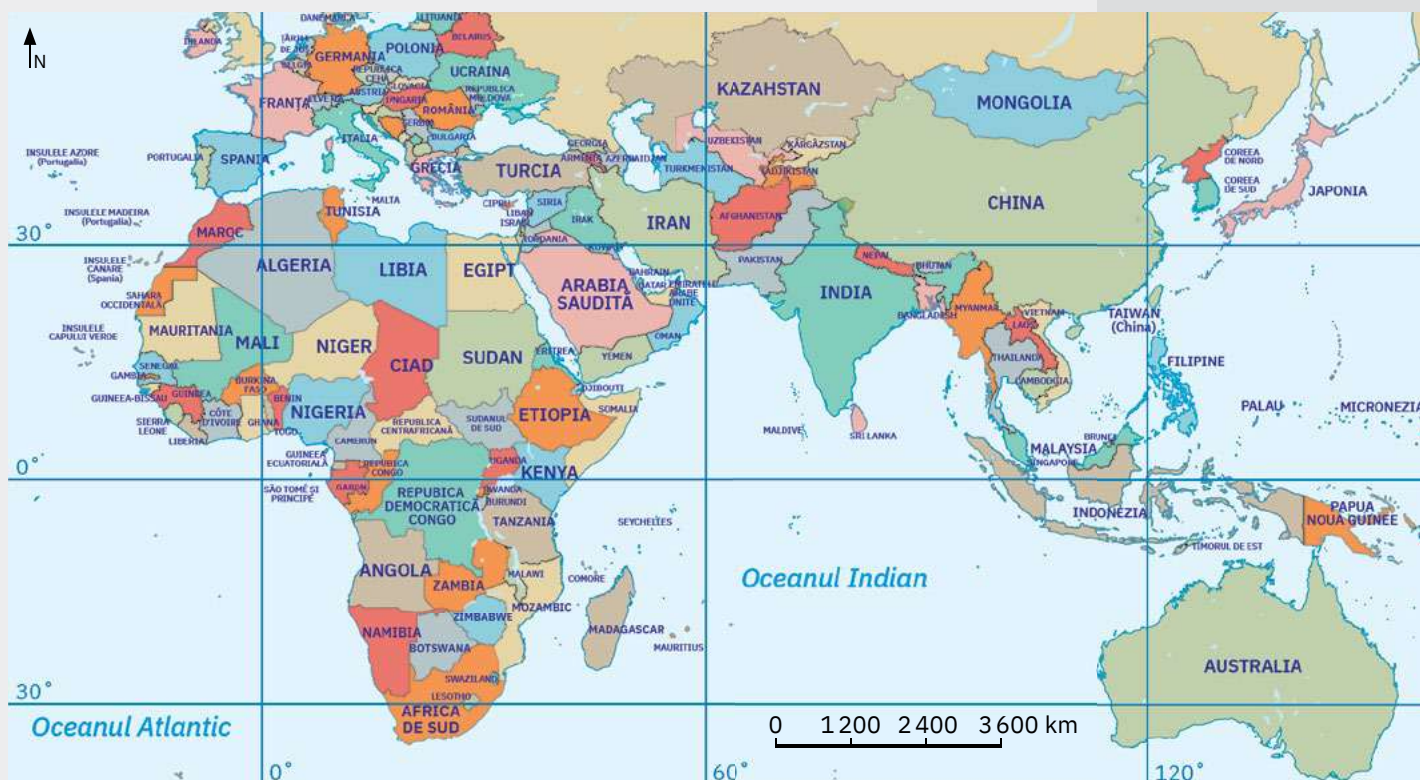
- Calculează ce distanță, în kilometri, ai avea de parcurs din punctul A până la punctul B dacă, măsurată pe hartă, în linie dreaptă, distanța dintre cele două puncte este de 2 cm.
- Tabelul de mai jos prezintă suprafețele statelor în care se găsesc cele patru puncte marcate pe hartă (valori rotunjite).

Punctul de pe traseu	Suprafața statului în care se află punctul (km ²)
A	1 139 000
B	1 285 000
C	8 516 000
D	2 780 000

- a Calculează suprafața totală a celor patru state traversate în această călătorie.
- b Suprafața Americii de Sud este de 17 840 000 km². Ce pondere (%) din suprafața Americii de Sud reprezintă suprafața totală a celor patru state? Alege răspunsul corect din următoarea listă:
sub 25%; 50%; peste 75%; 100%.

IV Analizează fragmentul de hartă de mai jos. Scrie pe foaia de test, după modelul dat, numele statului care prezintă următoarele caracteristici:

- 6 stat african traversat de Ecuator și învecinat la sud cu Zambia;
- Răspuns: 6 – Republica Democratică Congo.

- 1 statul ale cărui țărmuri vestice (coasta Malabar) au fost descoperite de navigatorul portughez Vasco da Gama;
- 2 stat asiatic peninsular cu ieșire atât la Marea Roșie, cât și la Golful Persic, traversat de paralela de 30° lat. N;
- 3 stat asiatic insular situat la nord de paralela de 30° lat. N;
- 4 stat african care se învecinează la nord-vest cu statul numit Sudan;
- 5 stat african vecin cu Libia și traversat de Meridianul Greenwich.

v Scrie pe foaia de test:

- 1 două argumente prin care să demonstrezi că următoarea afirmație este adevărată: *Epoca Marilor Descoperiri Geografice a însemnat un pas uriaș în cunoașterea Terrei.*
- 2 două caracteristici geografice naturale prin care se deosebesc între ele statele lumii; poți lua în calcul caracteristici naturale pe care le poți observa și pe hărțile fizico-geografice ale celor două state de mai jos.

U2

Antroposfera – omul și activitățile umane

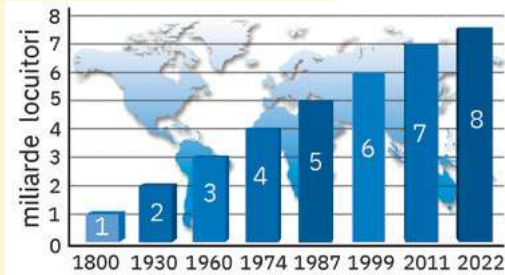
Lecția 1	26	Populația Terrei: evoluția numerică, dinamica naturală și mobilitatea teritorială, răspândirea geografică, diversitatea umană
Lecția 2	30	Așezările omenești – forme de locuire și diferențieri teritoriale
Lecția 3	34	Resursele naturale și valorificarea acestora
Lecția 4	36	Domeniile activităților economice pe Terra: agricultura, industria, serviciile
Lecția 5	40	Efectele activităților umane asupra mediului și calitatea vieții
Aplicație	42	Analiza și interpretarea caracteristicilor demografice și de locuire din orizontul local și apropiat. Provocări locale în context mondial
Aplicație	44	Trasee turistice aplicate pe domenii de interes. Regiuni turistice
Recapitulare și autoevaluare	45	
Test secvențial	46	

Lumea actuală, a informației care circulă instantaneu dintr-un capăt în celălalt al globului, a parteneriatelor comerciale multinaționale, a internetului, a consumului și a serviciilor este una extrem de dinamică. Ierarhiile mondiale în diverse domenii se schimbă de la un an la altul, cu o viteză pe care doar memoria calculatoarelor o mai poate egala. Societatea umană se transformă sub ochii noștri și, odată cu ea, ne schimbăm și noi obiceiurile zilnice. Depindem atât de mult de ceea ce se întâmplă în jur, încât înțelegerea fenomenelor economice, politice, sociale trecute, actuale și viitoare devine obligatorie pentru o bună integrare în acest flux global. Tot ceea ce folosim și tot ceea ce vedem în fiecare zi poate constitui baza statistică a uneia dintre cele mai complexe ramuri ale științei, geografia umană.

ȘTIAI CĂ?

Specialiștii estimează că până în anul 2025 populația Africii (îndeosebi din statele situate la sud de Sahara) se va dubla, în timp ce populația Europei și a Americii de Nord va crește foarte puțin.

Populația Terrei

A. Evoluția numerică a populației

! Analiză critică

1 Specialiștii în **demografie** apreciază că la începutul mileniului întâi pe Terra trăiau aproximativ 100 – 300 de milioane de oameni. Din Evul Mediu și până la începutul secolului al XIX-lea, epidemiile, războaiele și foametea au afectat un mare număr de oameni, astfel că populația lumii a înregistrat o creștere lentă. Primul miliard de locuitori a fost atins în jurul anului 1800.

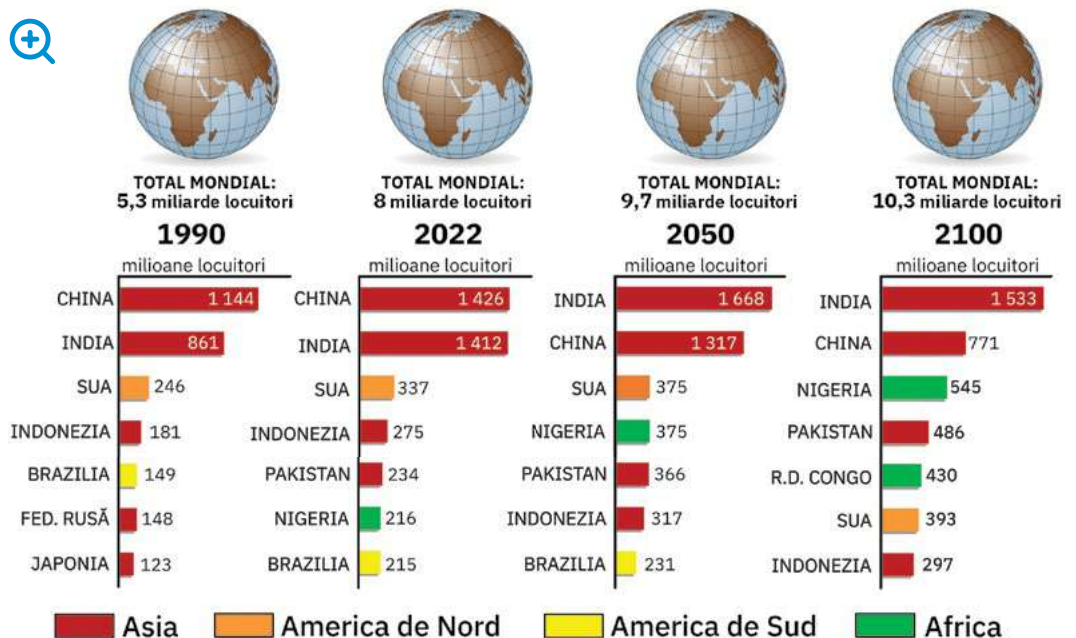
Analizează reprezentarea grafică alăturată, care prezintă evoluția populației Terrei începând cu anul 1800. În ce an populația Terrei a atins pragul de 8 miliarde de locuitori? Cu cât a crescut populația Terrei în perioada 1800 – 2022?

Discută cu colegii și stabiliți împreună dacă următoarea afirmație este adevărată sau falsă:

În secolul XX s-a înregistrat o creștere din ce în ce mai rapidă a populației mondiale.

2 Analizează reprezentările de mai jos, care evidențiază topul celor mai populate state ale lumii în patru momente diferite. Precizează:

- numele primelor cinci state ale lumii cu cea mai numeroasă populație în prezent (2022) și continentele în care acestea sunt situate;
- numele statelor care au înregistrat o scădere a populației în perioada 1990 – 2022;
- numele a două state care vor înregistra în viitor o creștere accentuată a populației și continentul pe care acestea se află;
- numele continentului care va înregistra în viitor o creștere puternică a numărului de locuitori.

Sursa datelor United Nations, Population Division, World Population Prospects, 2022

✓ Rețin

În prezent, pe Terra sunt aproximativ 8 miliarde de oameni și, potrivit estimărilor, în anul 2100, populația planetei ar putea atinge 10,3 miliarde de locuitori.

Creșterea explozivă a populației, fenomen denumit **explozie demografică**, ridică probleme legate de hrană, de asigurarea unui loc de muncă, de păstrarea echilibrului între mediul natural fragil și numărul din ce în ce mai mare de locuitori.

TERMENI NOI

- demografie** – știință care studiază fenomenele și procesele referitoare la populație: numărul, repartitia geografică, structura, densitatea, mișcarea populației și structura acesteia pe grupe de vârstă, pe sexe etc.
- explozie demografică** – creștere accentuată a populației într-o perioadă scurtă de timp.
- estimare** – evaluare aproximativă; apreciere inexactă, aproximativă a unei cantități, a unei valori sau a unei mărimi.

B. Dinamica populației

Explorez

- Creșterea sau scăderea populației dintr-un anumit spațiu (localitate, regiune, țară, continent) poate avea la bază cauze naturale sau poate fi rezultatul sosirii, respectiv plecării unor persoane din acel spațiu. Analizează împreună cu colega/colegul de bancă imaginea alăturată.
  - Explicați faptul că numărul de locuitori dintr-un anumit spațiu este într-o continuă modificare (creștere sau scădere).
  - Precizați elementele care contribuie la creșterea populației dintr-un anumit spațiu și, respectiv, la scăderea populației din acel spațiu.
- Dinamica populației se definește prin **dinamica naturală** și **dinamica migratorie**. Expresia dinamicii naturale o reprezintă **bilanțul natural** al populației (numit și *sporul natural*), definit ca diferența dintre **natalitate (N)** și **mortalitate (M)**.

Analizează împreună cu colegii datele din tabelul alăturat care prezintă dinamica naturală a populației mondiale în perioada 2019 – 2022.

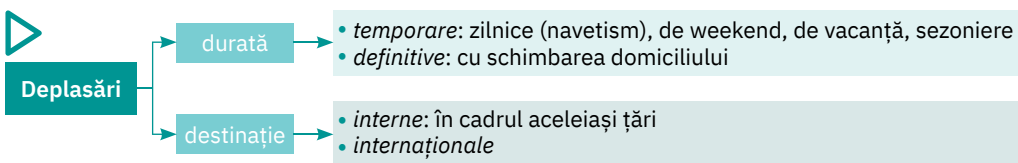
- Calculați bilanțul natural al populației înregistrat la nivel mondial în anul 2022.
  - Discută cu colegii și formulați argumente care să susțină afirmația: *Pandemia de COVID-19 a afectat toate componentele dinamicii naturale a populației.*
- Deplasările oamenilor dintr-un loc în altul, permanente sau temporare, definesc **dinamica migratorie a populației** sau **mobilitatea populației (migrațiile)**.

Cauzele migrațiilor sunt de natură:

- economică** (dorința de a avea un venit mai mare, de a beneficia de un nivel de trai mai bun);
- socială** (istorică, religioasă, culturală);
- psihologică** (populația din zonele de câmpie este atrasă de regiunile înalte, cea din regiunile reci de zonele mai calde etc.).

La aceste cauze generale se adaugă **războaiele, catastrofele naturale** (care determină **imigrări** și **emigrări** masive și bruște) și **cauzele de ordin politic** (situații în care anumite persoane intră în conflict sau dezacord cu politica unei regiuni sau țări, alegând să migreze către locuri în care opiniile le sunt acceptate).

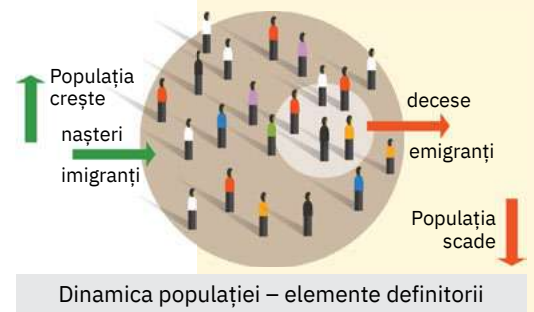
Identifică în schema de mai jos principalele tipuri de deplasări (migrații) și apoi notează-le în caiet.

Pe baza imaginii din dreapta-sus, precizează cum se numesc persoanele care pleacă dintr-un loc în alt loc (temporar sau definitiv). Dar persoanele care se stabilesc într-un loc, venind din altă regiune?

Completează pe caiet enunțul: *Expresia dinamicii migratorii a populației o reprezintă bilanțul (sporul) migratoriu, definit ca diferența dintre ... și ...*

În statele cu spor migratoriu foarte mare predomină numărul de imigranți sau de emigranți? Argumentează.

Anul	Natalitatea (N)	Mortalitatea (M)	Bilanțul natural
2019	17,8	7,5	10,3
2020	17,2	8,1	9,1
2021	16,9	8,8	8,1
2022	17,0	8,0	X

(Sursa datelor: Population Reference Bureau, 2022 World Population Data Sheet)

TERMENI NOI

- natalitate** – indicator demografic ce ia în calcul numărul de copii născuți vii pe o perioadă de un an, raportat la 1 000 de locuitori (‰).
- mortalitate** – indicator demografic ce reprezintă numărul de decese înregistrat într-un an, raportat la 1 000 de locuitori (‰).
- imigrare** – acțiunea prin care o persoană/un grup de persoane vine (definitiv sau temporar) într-o țară străină.
- emigrare** – acțiunea prin care o persoană/un grup de persoane pleacă din țara de origine pentru a se stabili (definitiv sau temporar) într-o țară străină.

ȘTIAI CĂ?

Între 2010 și 2021, în numeroase state ale lumii s-au înregistrat niveluri ridicate de emigrație (de exemplu în Republica Arabă Siriană, Pakistan, Bangladesh, India, Nepal, Venezuela, Myanmar etc.).

Rețin

Dinamica populației reflectă schimbările survenite în numărul de locuitori care trăiesc într-un anumit spațiu ca urmare a dinamicii naturale (natalitate și mortalitate) și a dinamicii migratorii (imigrări și emigrări).

Dinamica populației dintr-un anumit spațiu, pentru un anumit interval de timp, se calculează cu ajutorul formulei $P_t = P_i + B_n + B_m$, în care: P_t = populația totală, P_i = populația inițială, B_n = bilanțul natural (adică $N - M$), B_m = bilanțul migratoriu (adică $I - E$).

ȘTIAI CĂ?

Cele mai mari densități ale populației se înregistrează în statele de dimensiuni mici (de exemplu în Monaco, statul european cu o întindere mai mică de 2 km², densitatea populației depășește cu mult 20 000 loc./km²).

Aplic

- 1 Pe parcursul anului 2022, în localitatea X au fost înregistrate 10 246 de nașteri și 3 120 de decese. La sfârșitul anului 2022, numărul locuitorilor din localitatea X a crescut sau a scăzut? Argumentează.
- 2 Calculează populația din localitatea Y la 31 decembrie 2022, știind că: la 1 ianuarie 2022, populația a fost de 5 355 de locuitori, iar pe parcursul acestui an s-au înregistrat 456 de nașteri, 182 de decese, 560 de imigranți și 236 de emigranți. Dacă în această localitate, pe parcursul anului 2022, s-ar fi înregistrat 182 de nașteri și 456 de decese, respectiv 236 de imigranți și 560 de emigranți, la finalul anului numărul de locuitori ar fi identic cu cel calculat de tine? Argumentează.

C. Răspândirea populației

Explorez

	Suprafața (mil. km ²)	Populația (mil. loc.) (iulie 2022)	% din populația mondială
Europa	10,3	742	9,32
Africa	30,3	1 419	17,82
America de Nord	24,1	594*	7,46*
America de Sud	17,8	434	5,45
Asia	45,0	4 730	59,4
Australia	7,6	44**	0,55**

* inclusiv populația Americii Centrale

** inclusiv populația Oceaniei

- 1 Analizează informațiile din tabelul alăturat. Scrie pe caiet continentele din tabel, grupându-le pe două coloane: coloana A în ordinea descrescătoare a suprafeței și coloana B în ordinea descrescătoare a populației. Ce observi?
- 2 Răspândirea neuniformă a populației Terrei este rezultatul influenței unor factori de ordin: *natural* (relieful, clima, vegetația), *istoric*, *demografic* (sporul natural și migratoriu), *economic*. Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, stabiliți modul în care acești factori favorizează sau limitează (restricționează) repartitia geografică a populației.

Rețin

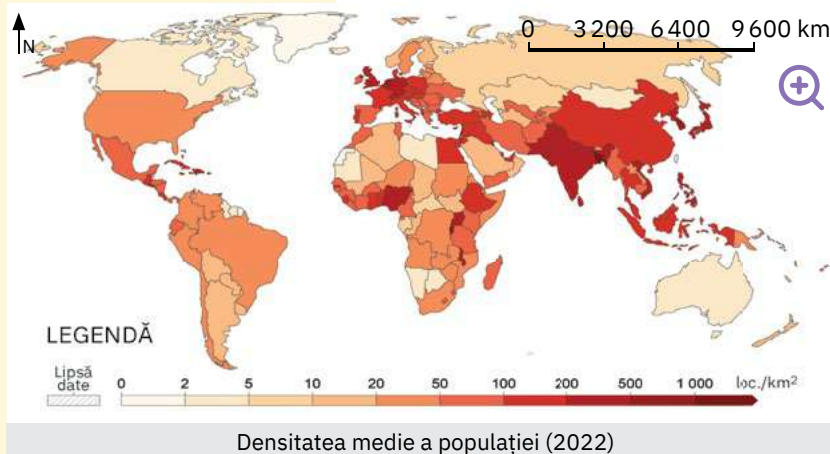
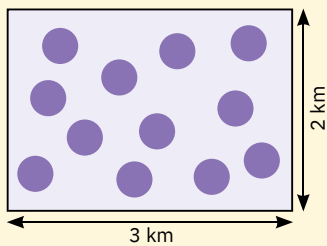
Populația este neuniform răspândită, atât la nivelul globului, cât și la nivelul continentelor, regiunilor sau statelor.

Raportul dintre numărul locuitorilor dintr-un teritoriu și suprafața acestuia se numește **densitatea populației**. Aceasta indică repartitia teritorială a populației și se exprimă în locuitori pe kilometru pătrat (loc./km²).

Aplic

- 1 Imaginează-ți că desenul alăturat reprezintă suprafața unei localități oarecare X. Calculează densitatea populației din această localitate, știind că ● = 10 locuitori.
- 2 Analizează harta de mai jos, care prezintă densitatea medie a populației (2022).

Scrie pe caiet:

- a numele a două state cu o valoare a densității medii a populației de peste 500 loc./km²;
  - b numele a două state cu o valoare a densității medii a populației sub 5 loc./km².
- 3 Discută cu colegii și argumentați, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, afirmația:

Cele mai mari concentrații de populație se înregistrează în Asia de Est și de Sud-Est (29% din populația Terrei) și Asia Centrală și de Sud (26% din populația mondială).

D. Diversitatea umană

! Analiză critică

Analizează informațiile oferite de hărțile și graficele de mai jos. Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, argumentați afirmația: „Oamenii se deosebesc între ei din punct de vedere al rasei (culoarea pielii, forma ochilor, a buzelor sau a feței), al sexului, al vârstei, al limbii vorbite, al mediului în care trăiesc (rural sau urban), al nivelului de instruire sau al apartenenței la o anumită religie”.

1

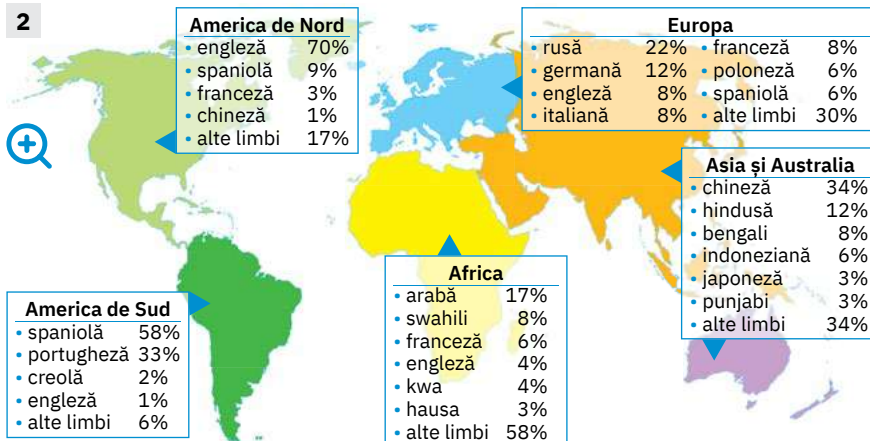

Repartiția geografică a principalelor grupuri rasiale

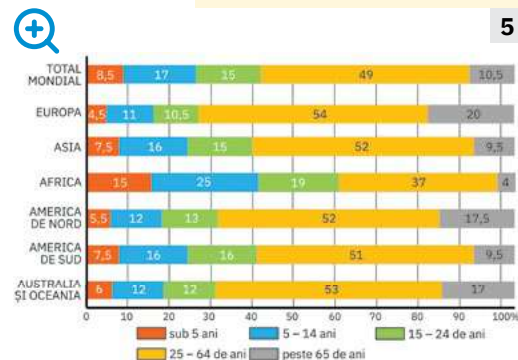

Ponderea (%) populației pe sexe la nivel mondial (2022)

2

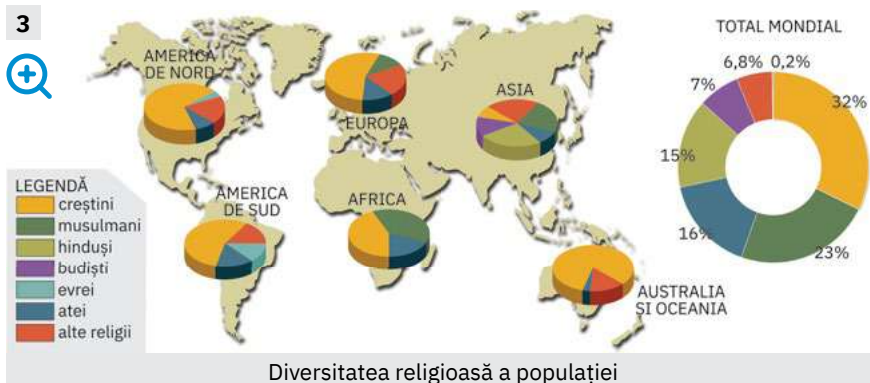

Diversitatea lingvistică. Cele mai vorbite limbi în lume

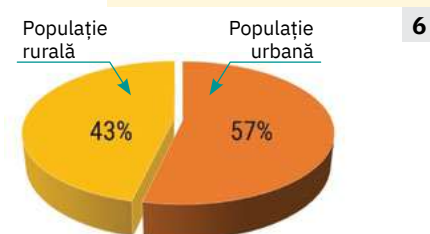

Ponderea (%) principalelor grupe de vârstă (2022)

3

Diversitatea religioasă a populației

Ponderea (%) populației urbane și rurale la nivel mondial (2022)

✓ Rețin

Diversitatea umană este rezultatul diferențelor (de rasă, de gen, de vârstă, de etnie, de limbă, de religie etc.) care există între noi, oamenii. Diversitatea înseamnă să accepțăm faptul că, deși diferiți, noi suntem toți egali și trebuie să ne respectăm și să ne apreciem unii pe ceilalți.

Surse: United Nations World Population Prospects, FAO, OECD World Bank Open Data

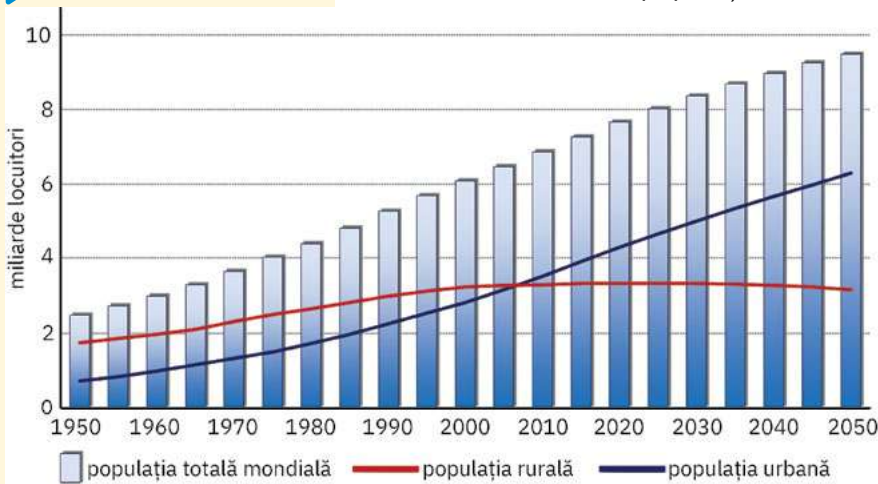
Așezările omenești – forme de locuire și diferențieri teritoriale

A. Așezările rurale

! Analiză critică

1 La scara timpului istoric, prima formă de locuire a colectivităților umane a reprezentat-o **satul**. La începuturi, satele erau foarte mici, constituite dintr-un grup restrâns de colibe, bordeie sau case primitive. Au existat, însă, și așezări care încă din primul moment au fost fondate ca orașe (orașele-cetăți din Antichitate).

O mare perioadă de timp, populația planetei a fost concentrată în sate, de aceea, numărul locuitorilor de la sate (**populația rurală**) era mult mai ridicat decât numărul de locuitori care trăiau în orașe (**populația urbană**). Abia în primul deceniu al actualului mileniu, populația urbană a devenit majoritară.

Analizează graficul alăturat. Începând din ce an populația urbană a depășit populația rurală?

Alege răspunsul corect dintre următoarele variante:

- a 2000;   c 2007;
b 2005;   d 2010.

De ce crezi că a crescut permanent numărul persoanelor care trăiesc la oraș?

2 După numărul de locuitori (*mărimea demografică*), satele pot fi *mici*, *mijlocii* și *mari*, pragurile valorice care le delimitează fiind diferite de la o țară la alta și de la un continent la altul:

- în Africa, la sud de Sahara, există sate care constau doar din câteva zeci de colibe, ce adăpostesc câteva zeci, cel mult sute de locuitori (a, b), în timp ce în China există sate care concentrează mii sau chiar zeci de mii de locuitori (c);
- în România, dar și în multe alte state europene, există sate *mici* (sub 500 de locuitori), *mijlocii* (între 500 și 1 500 de locuitori), *mari* (între 1 500 și 3 000 de locuitori) și *foarte mari* (peste 3 000 de locuitori) (d).

Observă, cu atenție, imaginile de pe coloană și identifică două diferențe între satele prezentate.

3 Chiar dacă în ultimele decenii, după **activitățile economice** (ocupațiile principale ale locuitorilor), tot mai multe sate au **funcții mixte** (activitățile agricole fiind completate de cele din domeniul minier, industrial, de transport, comercial sau turistic), majoritatea așezărilor rurale sunt **agricole**.

Analizează informațiile din tabelul de mai jos. Discută cu colegii și explică faptul că activitățile agricole desfășurate de locuitorii satelor diferă în funcție de treapta de relief pe care acestea sunt amplasate.

Treapta de relief	Activități agricole tradiționale
câmpie și podișuri joase	<ul style="list-style-type: none"> • cultura cerealelor (grâu, orz, porumb în Europa Răsăriteană și America de Sud; mei, sorg în Africa la sud de Sahara; orez în Asia musonică etc.) • cultura plantelor tehnice (sfeclă-de-zahăr în nordul Europei; floarea-soarelui în America, Europa Sudică și Europa Estică etc.)
deal și podiș	<ul style="list-style-type: none"> • culturi viticole și pomicele (măslini în regiunea Europei Mediteraneene) • meri în Europa Centrală și Sudică, în America de Sud și în California; • bananieri în America Centrală și de Sud, în Asia de Sud etc.
munte	<ul style="list-style-type: none"> • creșterea animalelor și exploatarea lemnului din păduri

Explorez

1 Așezările rurale ocupă astăzi toate formele de relief. În afară de populație și de activități economice, aceste forme de locuire se diferențiază și după specificul componentelor lor teritoriale:

- **vatra** (spațiul în care s-au format și au evoluat și în care se află casele și anexele gospodărești);
- **moșia** (teritoriul din jurul vetrei care cuprinde terenurile pe care locuitorii își desfășoară activitatea).

Caracteristicile reliefului au influențat **modul de distribuire a gospodăriilor în vatră** și respectiv **dispunerea și aspectul vetrei**. Ca urmare, se deosebesc:

- **sate adunate** (în câmpii, unele podișuri joase, depresiuni netede; au gospodăriile apropiate);
- **sate răsfirate** (îndeosebi în regiunile de deal și podiș; gospodăriile sunt distanțate, separate de vii, livezi sau terenuri cultivate);
- **sate risipite** (în regiunile montane; gospodăriile se află la distanțe mari, foarte împrăștiate);
- un tip particular de sat adunat este **satul compact** (întâlnit în Europa Centrală, mai ales în spațiul germanic, precum și în alte regiuni ale lumii colonizate de germani, inclusiv în România, în sudul Transilvaniei și în Banat; casele sunt dispuse la stradă, lipite unele de altele, iar porți mari maschează curțile interioare);
- o variantă particulară de sat răsfirat o constituie **satul-liniar** sau **satul-drum**, desfășurat de-a lungul unei văi sau al unui drum.

Analizează împreună cu colega/colegul de bancă imaginile de mai jos (a, b, c și d), care sunt reprezentative pentru tipurile de sate descrise mai sus. Identificați tipurile de sate descrise anterior și asociați, pe caiet, fiecărui tip de sat litera corespunzătoare imaginii.

Sat-liniar sau sat-drum

2 În estul Europei apar frecvent case construite din chirpici, iar în vestul și centrul continentului tipic este **satul-târg (burg)**, cu case mari, construite din cărămidă și piatră și așezate ordonat în jurul unei piețe centrale.

Analizează următoarele imagini și informații. Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, formulați argumente care să susțină afirmația: „Formele de locuire rurală au aspecte diferite, nu numai în funcție de **spațiul geografic** în care sunt amplasate, ci și după **materialul utilizat la construcția caselor**”.

În satele din nordul Asiei și Europei sunt specifice casele construite din bărne și cunoscute sub numele de **izbe**.

În zona mediteraneană, sunt renumite satele **stup** (sau **cuib**), cu case construite din piatră, care par că „îmbracă” versanții.

Satele din Africa de Sud, numite **kraal**, cuprind locuințe din lut și lemn, așezate în cerc/semicerc și înconjurare cu gard din crengi, pentru a adăposti animalele în caz de pericol.

În satele specifice populațiilor nomade din Asia Centrală, locuințele, numite **iurte**, sunt formate dintr-un schelet de lemn acoperit cu pâslă.

ȘTIAI CĂ?

Există și sate care, din punct de vedere economic, îndeplinesc funcții specifice:

- **sate piscicole**, în delte și pe malurile marilor fluvii ori pe țărmurile marine;
- **sate miniere**, cu profiluri diferite în funcție de resursa exploatată (cărbune, petrol, minereuri);
- **turistice**, dezvoltate mai ales în statele europene pe teritoriul cărora se află Munții Alpi și Munții Carpați.

Sat-liniar sau sat-drum

Din anul 2012, situl arheologic Çatalhöyük a fost înscris în Patrimoniul Mondial UNESCO

INVESTIGAȚIE

Babilon

• Ce este investigația?

O activitate de cercetare (analizare, studiere) efectuată cu scopul de a căuta informații pe o anumită temă, de a descoperi ceva nou.

• Cum procedezi?

Caută informații pe tema dată (în cazul de față despre orașul Babilon).

• Ce finalitate au investigațiile?

Dovedești că ai înțeles noțiunile și că le poți explica și utiliza în diferite moduri, că știi să observi, să pui întrebări, să identifici și să analizezi

caracteristicile lumii din jur.

Documentează-te din diferite surse (enciclopedii ilustrate, reviste, cărți de istorie sau de pe internet) pentru a afla informații despre orașul Babilon. Demonstrează prin informațiile tale de ce istoricul grec Herodot susținea despre Babilon că este „cel mai mare și cel mai frumos oraș din lumea antică”.

Grădinile suspendate din Babilon, una dintre cele șapte minuni ale lumii antice

✓ Rețin

Diversitatea și diferențierile teritoriale ale așezărilor rurale existente astăzi pe Terra sunt determinate de:

- varietatea reliefului și a climei;
- populația și activitățile economice specifice;
- diferitele materiale de construcție oferite de mediul din jur.

B. Așezările urbane

🗺 Explorez

1 Specialiștii apreciază că primele forme de locuire de tip urban au apărut în urmă cu aproximativ 10 000 de ani. Așezările Ierihon (Palestina) și Çatalhöyük (Turcia) sunt cele mai vechi dovezi de locuire urbană descoperite până în prezent.

Ca urmare a dezvoltării unor înfloritoare civilizații, în ultimele milenii de dinainte de Hristos au apărut numeroase orașe în Mesopotamia, actualul Irak (Ur, Uruk, Babilon), Egipt (Memfis, Teba), India (Mohenjo-Daro, Harappa), China (Xian, Anyang). Pentru Antichitate, foarte cunoscute sunt orașele din Grecia (Mycene, Atena, Sparta etc.) și orașele Imperiului Roman (Roma, Milano, Napoli ș.a.).

În Evul Mediu, au înflorit cetățile, în jurul cărora s-au dezvoltat cartiere și așezări care, odată cu extinderea influenței cetății, au fost înglobate și au format mari orașe: Veneția, Florența, Pisa (Italia), Hamburg, Bremen, Lübeck (Germania), Sibiu, Brașov, Iași, Suceava ș.a. (România). Începând din secolul al XIX-lea, dezvoltarea industriei și a comerțului, progresul în transporturi au impulsivat dezvoltarea de noi orașe.

Formulează o părere prin care să explici de ce un rol important în apariția și dezvoltarea orașelor l-au avut văile râurilor, intersecțiile drumurilor comerciale și regiunile litorale.

2 Secolul al XX-lea a fost nu numai secolul exploziei demografice (populația planetei sporind cu peste patru miliarde de locuitori), ci și al **exploziei urbane**, care s-a manifestat prin creșterea rapidă a populației urbane, a numărului de orașe, în paralel cu extinderea lor teritorială. Odată cu înmulțirea orașelor mici (sub 50 000 de locuitori) a crescut puternic mult numărul orașelor foarte mari (peste un milion de locuitori). Dacă în anul 1900 erau numai 16 orașe cu peste un milion de locuitori (dintre care Londra era singurul cu peste 5 mil. loc.), astăzi, cele mai mari orașe ale lumii au peste 10 milioane de locuitori (numite megaorașe).

Analizează informațiile prezentate în tabelul de mai jos. Orașele cu peste un milion de locuitori poartă numele de *metropole*. Cu cât a crescut numărul de metropole în perioada 1900 – 2020?

Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, stabiliți cauzele/factorii care stau la baza creșterii intense a numărului de așezări urbane începând cu secolul al XX-lea.

Anul	Număr de orașe cu o populație:			
	peste 10 mil.loc.	5 – 10 mil.loc	1 – 5 mil.loc	500 000 – 1 mil. loc.
1950	2	5	69	101
1970	3	15	127	190
1990	10	21	243	301
2020	34	51	494	626
2030	43	66	597	710

Sursa datelor: United Nations, Department of Economic and Social Affairs

3 Orașele concentrează o mare varietate de activități economice desfășurate de populația acestora. Aceste activități se reflectă în **funcțiile așezărilor urbane**. Orașele mici sunt în general *monofuncționale*, majoritatea populației fiind antrenată într-o singură activitate de bază:

- a orașe *miniere*: Rovinari (România), Kursk (Rusia), Kiruna (Suedia), Fushun (China);
- b orașe *culturale*: cu activități religioase (Mecca din Arabia Saudită, Ierusalim din Israel) sau universitare (Oxford din Regatul Unit, Uppsala din Suedia);
- c orașe *turistice*: numeroasele stațiuni balneo-maritime, balneoclimaterice și montane etc.

Explică faptul că majoritatea orașelor dețin mai multe funcții (de natură politică, administrativă, economică, culturală etc.).

PROIECT

Orașele lumii

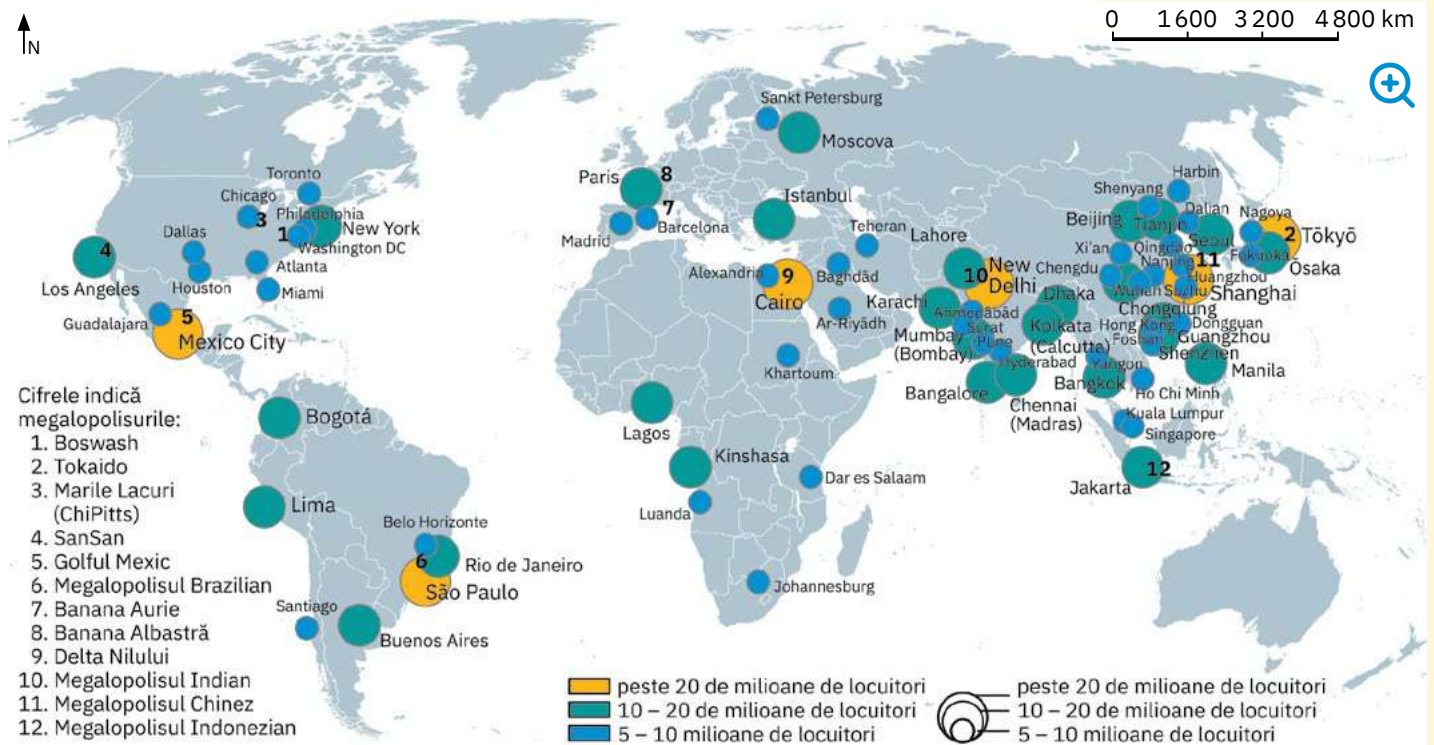
Ce este proiectul?

O activitate prin care aplici ceea ce ai învățat. Proiectul îl realizezi împreună cu colegii și, prin această activitate, te antrenezi să lucrezi în echipă, să comunici și să cooperezi, să îți asumi responsabilități. Întocmești proiectul pe baza recomandărilor din manual și după indicațiile primite de la profesor/profesoară. Proiectul începe în clasă, prin definirea și înțelegerea sarcinii de lucru, se continuă acasă și se încheie în clasă, prin prezentarea în fața colegilor a produsului realizat.

! Analiză critică

Dezvoltarea în timp a orașelor a condus la diversificarea **formelor de concentrare urbană**. De la *orașul propriu-zis*, formațiunile urbane au evoluat spre *conurbații* (câteva orașe importante, de mărime apropiată, se extind teritorial până când își unesc periferiile; de exemplu Liverpool – Manchester – Leeds (Regatul Unit), Nancy – Metz – Aix-en-Provence (Franța), *metropole* (dintre care se remarcă cele cu peste 10 mil. loc.), ajungându-se astăzi la *megalopolisuri*, cele mai spectaculoase concentrări urbane, arii urbanizate extinse, cu populație foarte numeroasă și puternic dezvoltate economic.

Analizează harta de mai jos. Identifică marile metropole mondiale cu peste 10 milioane de locuitori. În ce continent se găsesc cele mai multe megaorașe? De ce? Identifică și scrie pe caiet numele principalelor megalopolisuri și continentul în care acestea se află.

Harta orașelor cu peste 5 milioane de locuitori și a principalelor megalopolisuri

✓ Rețin

Spre deosebire de sate, orașele se caracterizează prin:

- număr mai ridicat de locuitori;
  - funcții predominant nonagricole;
  - concentrare mai mare a construcțiilor și a dotărilor tehnico-edilitare.
- Creșterea numerică și transformările teritoriale și funcționale ale orașelor sunt determinate de:
- bilanțul natural ridicat al populației urbane;
  - migrațiile rural-urban;
  - transferul unor sate în categoria orașelor;
  - înglobarea în cadrul orașelor a unor așezări rurale învecinate.

Formați șase echipe. Fiecare echipă va realiza un poster având ca temă orașele de pe un continent (de exemplu *Orașele Europei*). Prezentăți vechimea orașelor, numărul de locuitori, funcții, rețeaua de străzi, clădiri, forme de concentrare urbană etc. Completați posterul cu imagini sugestive și, după prezentarea lui în fața colegilor, expuneți-l în clasă.

TERMINI NOI

- **termocentrală** – centrală care produce energie electrică prin arderea combustibililor fosili (cărbuni, păcură, gaze naturale).

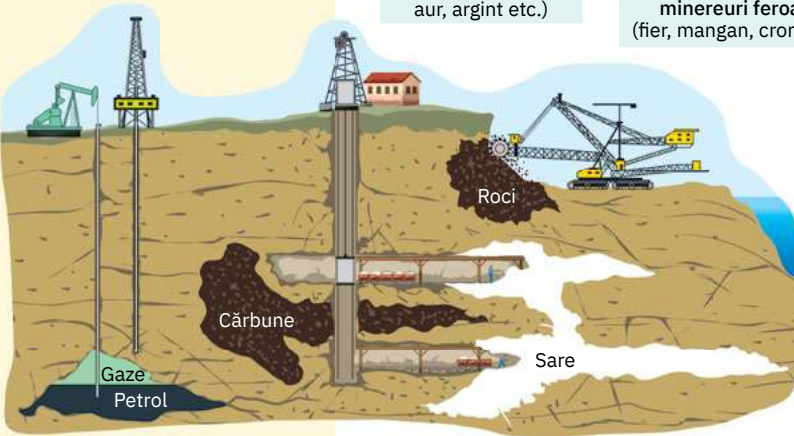

Termocentrală

- **hidrocentrală** – centrală care produce energie electrică prin valorificarea forței apelor curgătoare.

Hidrocentrală

Resursele naturale și valorificarea acestora

Explorez

- 1 Lumina solară, vânturile, apele, solurile, pădurile, combustibilii fosili (cărbunii, petrolul, gazele naturale), minereurile și multe alte elemente și substanțe folositoare omului reprezintă **resurse naturale**.
  - După **localizare**, acestea se grupează în:
    - a **resurse de suprafață** (situate la exteriorul scoarței terestre);
    - b **resurse de subsol** (aflate în interiorul scoarței terestre).
  - În funcție de **modul de folosință (de valorificare)** se deosebesc:
    - a **resurse energetice** (utilizate pentru producerea de energie);
    - b **resurse minerale** (care sunt prelucrate și transformate în diferite produse esențiale pentru viața, bunăstarea și confortul nostru).

Identifică resursele naturale ilustrate în imaginile de mai jos. Copiază pe caiet următorul tabel și completează spațiile punctate cu resursele corespunzătoare.

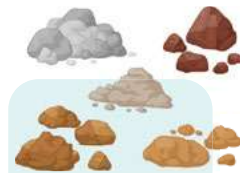
După poziția geografică		După modul de utilizare	
Resurse de subsol	Resurse de suprafață	Resurse energetice	Resurse minerale
...	...	...	...

minereuri neferoase
(cupru, plumb, zinc,
aur, argint etc.)

minereuri feroase
(fier, mangan, crom etc.)

roci de construcție
(calcare, argile,
marmură etc.)

păduri
și ape

energia
eoliană

energia emisă de Soare

În caseta de mai jos sunt menționate diferite produse care se obțin prin **valorificarea** resurselor ilustrate în imaginile de mai sus. Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, stabiliți corespondența dintre resursele din ilustrațiile de mai sus și valorificarea acestora.

- bijuterii, sârmă, foi de tablă, tuburi
- combustibili, mase plastice, fire și fibre sintetice
- energie
- fontă și oțel necesare pentru realizarea de utilaje, mașini ș.a.
- hârtie, obiecte de mobilier, cherestea, creioane
- materiale de construcție (ciment, porțelan, faianță, obiecte decorative ș.a.)

- 2 La orele de geografie din clasa a V-a ai descoperit că solurile reprezintă o resursă naturală esențială atât pentru oameni, cât și pentru vegetația și fauna planetei.
  - Care este principala proprietate a solului?

Discută cu colegii și argumentați afirmația: *Solul reprezintă suportul vieții și al bunăstării oamenilor.*

! Analiză critică

1 Creșterea populației generează nevoi tot mai mari de resurse, iar evoluția tehnologiei a permis extragerea mai rapidă a resurselor necesare.

În funcție de posibilitățile de refacere, resursele naturale pot fi:

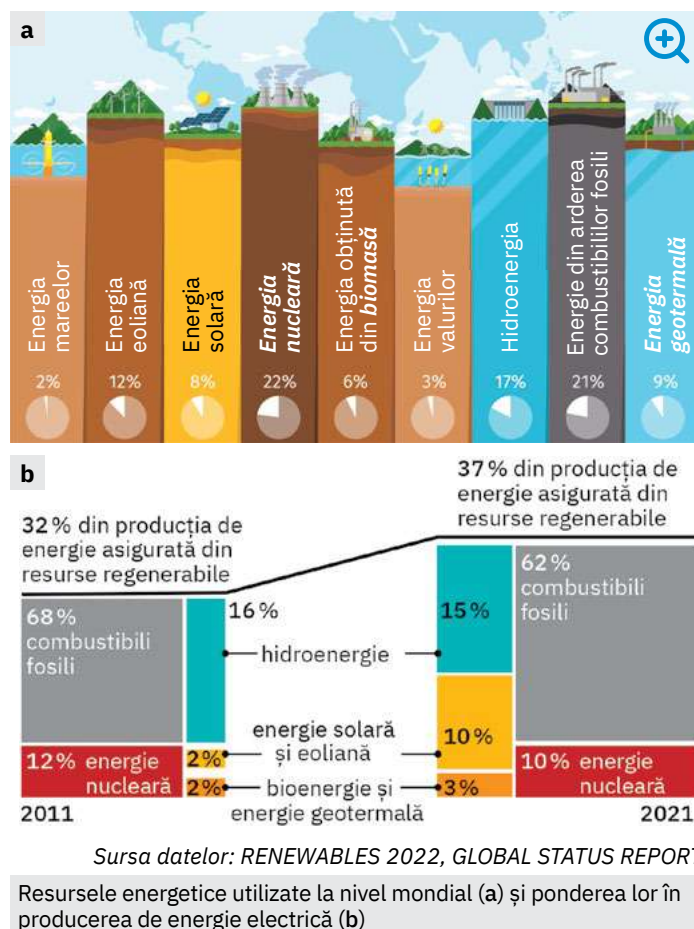
a regenerabile – resursele care se pot reface și pot fi exploatate pe termen nelimitat, dacă sunt folosite rațional, la o rată ce nu depășește posibilitățile lor de refacere naturală (lumina și căldura provenite de la Soare, gazele fosilite care intră în compoziția atmosferei, apa, valurile, mările, vânturile, solurile, pădurile/lemnul, plantele necultivate folosite ca resurse de hrană, peștii etc.). Dacă exploatarea acestor resurse depășește capacitatea lor naturală de refacere, devin epuizabile (nu se mai regenerează).

b neregenerabile – resurse care, odată exploatate, nu se vor mai reface niciodată (petrolul, gazele naturale, cărbunii, minereurile feroase și neferoase, precum și cele utilizate în producerea energiei nucleare ș.a.).

Dar consumul excesiv de resurse are consecințe devastatoare. De ce?

2 Combustibilii fosili sunt resurse energetice de bază, iar o problemă majoră a lumii contemporane o reprezintă, pe de-o parte, epuizarea acestora în timp, pe de altă parte, poluarea intensă pe care o generează valorificarea lor. Sursele regenerabile de energie constituie alternative la combustibilii fosili și sunt din ce în ce mai intens utilizate.

Imaginează-ți o zi întreagă fără energie electrică. Scrie pe caiet activitățile zilnice pe care nu le-ai putea desfășura din cauza lipsei acesteia. De ce producerea de energie este vitală pentru societatea umană? Analizează imaginile alăturate. Care sunt resursele energetice regenerabile? Ce modificări s-au produs în perioada 2011 – 2021 în ceea ce privește resursele utilizate la producerea de energie electrică? Discută cu colegii și stabiliți un top al primelor trei resurse energetice considerate de voi „resursele viitorului”. Argumentați acest clasament.

TERMENI NOI

- **biomasă** – partea biodegradabilă (care poate fi descompusă de către factorii naturali) a produselor, deșeurilor și reziduurilor din agricultură, silvicultură și industriile conexe, precum și partea biodegradabilă a deșeurilor industriale și urbane. Biomasă este o importantă resursă energetică, fiind folosită și pentru obținerea biocombustibililor (biodiesel, biogaz etc.).
- **energie geotermală** – este energia calorică/termică naturală a Pământului. Cu cât pătrundem mai în adâncime, cu atât planeta noastră este mai fierbinte, iar această energie internă a Terrei poate fi folosită ca sursă de energie.
- **energia nucleară** – se mai numește și *energie atomică*, deoarece este eliberată în procesele care afectează nucleul anumitor atomi. Deosebit de puternică, energia nucleară are la bază un mineral (uraniul) care, în urma unor reacții, eliberează energie. Aceasta este transformată în energie electrică în centralele nucleare (sau atomoelectrice), având însă ca rezultat secundar și producerea unor deșeuri deosebit de periculoase pentru viața noastră.
- **dezvoltare durabilă / sustenabilă** – tip de dezvoltare prin care resursele planetei se folosesc rațional, pentru a satisface nevoile actuale ale omenirii și pentru a crește calitatea vieții, fără însă a pune în pericol șansele generațiilor viitoare de a-și satisface propriile nevoi.

✓ Rețin

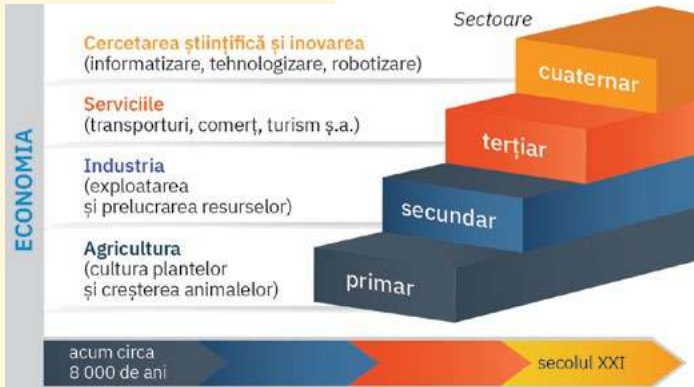
Resursele naturale sunt reprezentate de totalitatea mijloacelor naturale pe care omul (societatea umană) le poate utiliza pentru satisfacerea nevoilor sale.

La momentul actual, omenirea a înțeles că, prin utilizarea intensă a resurselor naturale, echilibrul planetei este în pericol și că Terra trebuie protejată. Folosirea rațională a resurselor naturale (mai ales a celor neregenerabile), în cantități și modalități care să permită și generațiilor viitoare utilizarea lor, constituie baza **dezvoltării durabile**.

Domeniile activităților economice pe Terra

A. Economia și domeniile economice

! Analiză critică

Activitățile desfășurate de oameni pentru producerea bunurilor necesare vieții alcătuiesc **economia**.

Analizează imaginea alăturată și identifică domeniile economice actuale.

Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, formulează argumente care să susțină afirmația: *Activitățile oamenilor au evoluat de la satisfacerea nevoilor de supraviețuire la crearea de produse și de condiții care să le asigure bunăstarea, confortul, eficiența la locul de muncă, inclusiv un mod relaxant de petrecere a timpului liber.*

ȘTIAI CĂ?

- *orezul* este specific Asiei Musonice și reprezintă alimentul de bază pentru aproximativ jumătate din populația globului.
- *porumbul* este folosit pentru obținerea de ulei, amidon, glucoză etc.
- *cartoful* este folosit la obținerea amidonului.
- *plantele industriale* sunt numite și *plante tehnice*, deoarece asigură materia primă în diferite industrii.

Terenuri agricole

B. Agricultura

🔍 Explorez

- 1 **Agricultura** reprezintă principalul furnizor de produse alimentare și, în același timp, asigură diferite materii prime pentru industrie. Acest domeniu al economiei cuprinde:
  - a **cultura plantelor** (*culturi anuale* – cereale, cartofi, legume și leguminoase pentru boabe, plante industriale – și *culturi permanente*);
  - b **creșterea animalelor sau zootehnia**.

Analizează infograficele de mai jos și scrie pe caiet principalele culturi agricole și cele mai importante grupe de animale de interes zootehnic. Numește produsele obținute prin creșterea respectivelor specii de animale.

Cultura cerealelor

• *grâu, orez, porumb, secară, orz, ovăz* etc.
Utilizări: alimentația umană, industria alimentară, hrana animalelor (furaje: orz, ovăz, porumb ș.a.)

Cultura cartofului

• *cartof, batață* (cartof dulce, în regiunile cu clima caldă)
Utilizări: alimentația umană, industrie, hrana animalelor

Cultura legumelor și a leguminoaselor pentru boabe

• *roșii, ardei, vinete, morcovi* etc.
 • *fasole, mazăre, linte, năut*
Utilizări: alimentația umană, industrie, hrana animalelor

Cultura plantelor industriale

• *plante pentru ulei* (soia, floarea-soarelui, ricin, rapiță etc.)
 • *plante pentru zahăr* (sfecla-de-zahăr în clima temperată, trestia-de-zahăr în clima caldă)
 • *plante textile* (bumbac, in, cânepă)

Culturi permanente

viță-de-vie, pomi fructiferi (meri, peri, caiși, pruni etc.), citrice, măslini, bananieri, curmali, cafea, cacao, arbori-de-cauciuc, cocotieri etc.

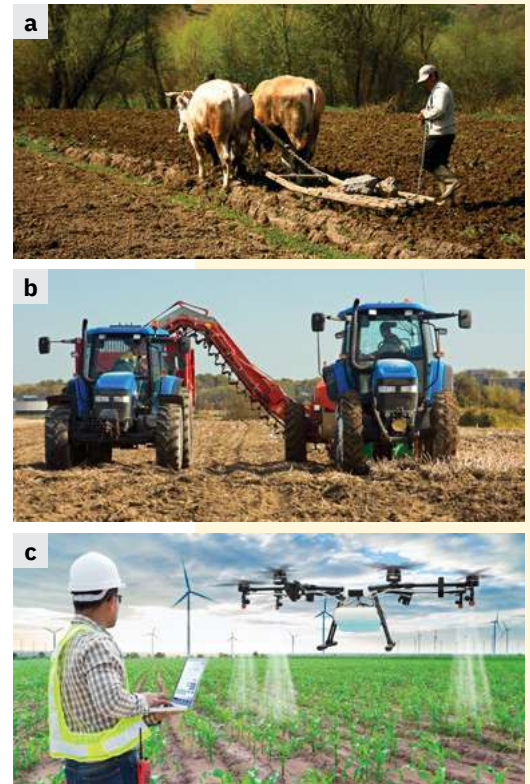
Creșterea de:

• *bovine;*
 • *porcine;*
 • *ovine, caprine;*
 • *cabaline;*
 • *păsări* (avicultură);
 • *albine* (apicultură);
 • *viermi de mătase* (sericultură).

- 2 Suprafețele pe care se practică cultura plantelor și creșterea animalelor constituie **terenuri agricole** și sunt răspândite pe toate treptele de relief. Dintre acestea, cele mai importante sunt *terenurilor arabile*, extinse mai ales în regiunile de câmpie, pe care se practică culturile anuale (îndeosebi cereale).

Discută cu colegii și stabiliți factorii care influențează practicarea agriculturii.

3 De-a lungul timpului, agricultura a evoluat, trecându-se de la practicile agricole rudimentare (*agricultura tradițională* – a) la utilizarea mașinilor și a utilajelor agricole (*agricultura mecanizată* – b). În ultimii ani, sistemele informatice și tehnologiile avansate de comunicații au început să fie integrate și în activitățile agricole, deschizându-se drumul spre ceea ce specialiștii numesc *agricultura inteligentă* (sau *automatizată* – c). Discută cu colegii și stabiliți avantaje și dezavantaje ale fiecărui mod de practicare a agriculturii (aveți în vedere numărul de persoane implicate, întinderea suprafețelor cultivate, producții etc.).

Rețin

Creșterea populației a generat o cerere din ce în ce mai mare de produse agroalimentare (de natură vegetală și animală), astfel că **agricultura constituie domeniul economic de bază care asigură securitatea alimentară**. Cultura plantelor și creșterea animalelor se practică în mod diversificat, în funcție de condițiile naturale și de dezvoltarea economică a diferitelor țări sau regiuni.

C. Industria

Analiză critică

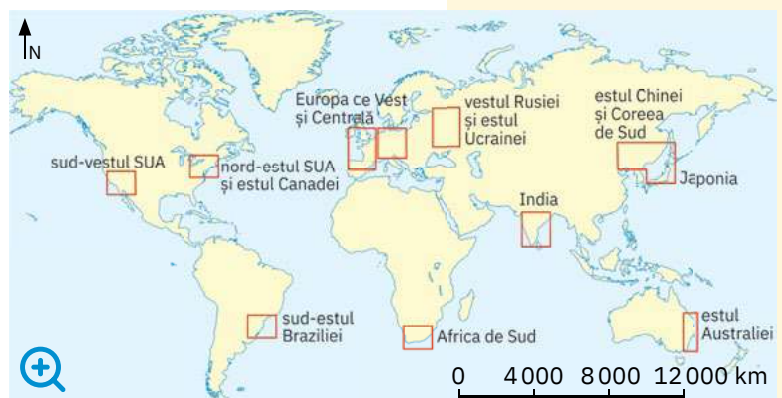
- 1 Apărută în a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, în Anglia, odată cu inventarea motorului cu aburi, industria cuprinde:
  - a *industria extractivă*: activități de exploatare a diferitelor resurse naturale;
  - b *industria prelucrătoare*: activități de prelucrare și transformare a materiilor prime provenite de la industria extractivă și din agricultură în diferite produse.
 Identifică în tabelul de mai jos principalele ramuri ale industriei prelucrătoare și explică importanța lor.

Ramurile industriei prelucrătoare	Specificul activităților industriale și exemple de produse
industria energetică	transformă combustibilii fosili și alte surse energetice în energie electrică
industria metalurgică (cu siderurgia/metalurgia feroasă și metalurgia neferoasă)	prelucrează minereurile feroase și neferoase; produce oțel, fontă, aluminiu și diferite categorii de aliaje metalice
industria constructoare de mașini	produce utilaje industriale și agricole, mijloace de transport, aparatură electronică, electrotehnică, de IT ș.a., utilizând produsele industriei metalurgice
industria chimică	prelucrează o gamă largă de resurse naturale (inclusiv deșeuri) și produce: cauciuc sintetic, fire și fibre sintetice, materiale plastice, hârtie, vopseluri și coloranți, produse farmaceutice, produse cosmetice etc.
industria materialelor de construcție	prelucrează rocile de construcție în diferite produse: ciment, produse ceramice, porțelan, faianță și prefabricate din beton etc.
industria lemnului	transformă masa lemnoasă în produse finite: cherestea, placaje, mobilă, instrumente muzicale, rechizite școlare etc.

Din cadrul industriei prelucrătoare mai fac parte *industria textilă și a confecțiilor, industria pielăriei și a încălțăminteii, industria alimentară*. Pentru fiecare dintre aceste ramuri industriale, dă exemple de materii prime și de produse specifice.

- 2 Accesul la resurse, dezvoltarea căilor de comunicație, resursa umană calificată și puterea financiară au determinat concentrarea activităților industriale și apariția de țări foarte dezvoltate industrial și de regiuni industriale, care realizează mare parte din producția mondială.

Identifică pe hartă principalele regiuni și state industrializate de pe glob și continentele în care acestea se află situate.

ȘTIAI CĂ?

Creșterea interesului consumatorilor față de produsele bio a generat o ascensiune rapidă a *agriculturii ecologice*. Definită ca formă de agricultură care produce alimente utilizând substanțe și procese naturale, agricultura ecologică are un impact limitat asupra mediului, pentru că încurajează:

- utilizarea responsabilă a energiei și a resurselor naturale;
- păstrarea biodiversității;
- creșterea fertilității solului;
- menținerea calității apei etc.

Podul Çanakkale 1915 sau Podul Dardanelelor (Turcia), cel mai lung pod rutier suspendat din lume (4,6 km) care leagă țărmul turcesc european de cel asiatic.

Podul și tunelul submarin Øresund, care leagă Danemarca de Suedia, pe sub Marea Baltică.

✓ Rețin

Totalitatea activităților prin care oamenii extrag, transformă și valorifică resursele naturale cu ajutorul mașinilor, utilajelor și al instalațiilor formează **industria**, domeniu economic care, prin ramurile și subramurile sale, contribuie la dezvoltarea fiecărei țări și la creșterea nivelului de trai al oamenilor.

D. Serviciile

🗺️ Explorez

1 Serviciile constituie domeniul economic care cuprinde *transporturile, comerțul, turismul*, precum și alte activități (de natură educațională, medicală și de asistență socială, culturală, financiar-bancară etc.).

Discută cu colegii și argumentați faptul că activitățile din domeniul serviciilor sunt esențiale pentru oameni și pentru companii, deși nu contribuie la obținerea de produse/bunuri materiale, vizibile.

2 În funcție de mediul în care se desfășoară, **transporturile** se realizează prin diferite căi de comunicație și mijloace.

Analizează infograficele de mai jos și scrie pe caiet tipurile de transporturi existente astăzi pe Terra. Formulează argumente care să susțină următoarea afirmație: *Chiar dacă, în general, au trasee asemănătoare, căile de comunicație rutiere sunt mai extinse decât cele feroviare.*

Discută cu colega/colegul de bancă și explicați faptul că, deși utilizate intens pentru circulația de diferite bunuri (alimente, fructe, flori, medicamente, aparatură medicală etc.), căile de comunicație aeriene au un rol redus în transportul de mărfuri.

Ce importanță au telecomunicațiile în viața oamenilor? Realizează o listă cu primele trei mijloace de comunicații pe care le folosești zilnic.

▶ Transporturi pe uscat

- *rutiere* – autostrăzi, șosele continentale și transcontinentale, drumuri naționale/de interes regional/local și diferite amenajări (poduri simple și suspendate – a, tuneluri pe uscat și subacvatice – b); facilitează transportul mărfurilor și al persoanelor în locuri greu accesibile;
- *feroviare* – au avantajul deplasării dintr-un loc în altul a unor volume și cantități mari de mărfuri și de alte bunuri, a unui număr mai mare de persoane.

▶ Transporturi pe apă

- *fluviale* (pe apele interioare – unele cursuri de apă, lacuri);
- *maritime* (pe mările și oceanele lumii).

Construirea canalelor navigabile maritime (Panama, Suez) și a celor interioare care leagă diferite cursuri de apă a permis scurtarea rutelor și a timpului de transport și a facilitat „apropierea” între continente, regiuni sau țări.

▶ Transporturi aeriene

cele mai avantajoase pentru circulația rapidă și la mare distanță a persoanelor și a mărfurilor, fiind folosite inclusiv pentru serviciile/transportul de mesagerie și poștă; rutele aeriene (interne și internaționale), aeronavele și aeroporturile înregistrează un trafic de pasageri și de mărfuri din ce în ce mai intens.

▶ Transporturi speciale

telecomunicațiile sunt căi și mijloace de legătură între oamenii aflați la distanțe mari (radioul, televiziunea, poșta, telegraful, cărora li s-au adăugat, în timp, telefonica mobilă, sistemele de transmitere a informațiilor prin fibră optică și prin satelit – c), *transporturile prin conducte* (petrol, gaze naturale – d, apă etc.), *transportul energiei electrice prin liniile de înaltă tensiune* (e).

3 Comerțul este domeniul economic responsabil de schimburile de produse și de bunuri de la producători la beneficiari/consumatori. În viața cotidiană este foarte vizibil și extins **comerțul interior** (între persoane, firme, localități, situate în interiorul aceleiași țări), dar pe plan mondial se remarcă **comerțul exterior** care se realizează între statele lumii prin activități de *export și import*.

Ce importanță au activitățile de comerț în viața ta cotidiană? Dar pentru economia unei țări?

4 Turismul reunește activitățile de petrecere a timpului liber și cuprinde:

- a turiștii**, care călătoresc în altă localitate sau în altă țară (pentru a cunoaște noi locuri/fapte/oameni, pentru odihnă, tratament, distracție sau sport etc.);
- b bunuri și servicii turistice** (spații și servicii de cazare și de alimentație publică – operatori/agenții de turism, hoteluri, restaurante etc.) necesare pentru satisfacerea intereselor, nevoilor sau preferințelor manifestate de turiști.

Numărul de turiști și nivelul de dezvoltare a bunurilor și serviciilor turistice dintr-o localitate, regiune sau țară sunt în strânsă legătură cu **resursele turistice** existente și cu modul lor de exploatare/valorificare evidențiat prin **tipurile de turism** practicate.

Identifică resursele turistice prezentate mai jos, care împreună constituie potențialul turistic local/regional/național.

Formulează o părere prin care să exprimi cum influențează clima activitățile turistice.

Resurse turistice naturale

- peisaje naturale sau forme de relief cu aspect inedit;
- zone litorale, lacuri cu ape folosite în scopuri terapeutice, râuri, fluvii cu cascade, canioane sau alte forme spectaculoase;
- elemente de vegetație și/sau faună – specii deosebite, rare sau unice, de interes peisagistic sau cinegetic etc.

Resurse turistice antropice

- realizate de omenire în decursul timpului: monumente istorice, arhitectonice și de artă;
- tradiții, obiceiuri, costume naționale tradiționale;
- manifestări cultural-artistice și sportive etc.

Identifică în imaginile de mai jos principalele tipuri de turism. Precizează resursele turistice și tipurile de turism specifice localității sau județului natal.

✓ Rețin

Prin căi și mijloace diferite, **transporturile** asigură circulația oamenilor, a mărfurilor și a informației.

Comerțul interior reflectă puterea de cumpărare a populației, iar cel exterior definește schimburile internaționale.

Turismul contribuie la dezvoltarea social-culturală a oamenilor și la creșterea veniturilor locale/regionale/naționale.

Promovarea unor **servicii** eficiente, accesibile și sigure, dar și responsabile sub aspectul protejării mediului reprezintă obiective în dezvoltarea economică a oricărui stat.

INVESTIGAȚIE:

Realizează acasă o investigație. Notează într-o listă obiectele electronice și electrocasnice și numele mărcii producătoare. Documentează-te apoi pe internet despre țara de origine și despre specificul companiei care a produs fiecare obiect. Realizați apoi, în clasă, un inventar și un top al țărilor de proveniență a dispozitivelor electronice și electrocasnice, pe categorii (de exemplu, cele mai multe televizoare provin din... sau cele mai multe telefoane mobile provin din...). Discutați despre modul în care aceste produse au ajuns în România.

- 1** Turism cultural-istoric
- 2** Turism religios
- 3** Turism pentru refacere și recreere
- 4** Turism pentru practicarea sporturilor de iarnă
- 5** Turism de afaceri
- 6** Turism pentru participarea la conferințe și congrese

Efectele activităților umane asupra mediului și calitatea vieții

Explorez

Mult timp, omul a considerat că aerul, apele, viețuitoarele, solurile reprezintă „rezervoarele” planetei, care îi „absorb” și îi „depozitează” activitățile și deșeurile, fără nicio modificare a însușirilor/calităților lor naturale.

Dezvoltarea și diversificarea activităților economice, creșterea cererii de materii prime, energie și produse, extinderea așezărilor umane au generat însă degradarea componentelor naturale ale mediului din jur, care, în fapt, îi asigură omului însăși existența și **calitatea vieții**.

Discută cu colegii și stabiliți ce legături există între oameni și mediul lor de viață. Formulați argumente care să susțină afirmația: *Starea de sănătate și de bunăstare a oamenilor depinde de starea de sănătate a mediului înconjurător.*

Analiză critică

1 Una dintre activitățile umane cu grave consecințe la nivel mondial este **defrișarea/despădurirea**, care înseamnă nu numai tăierea arborilor de pe suprafețe întinse, ci și schimbarea folosinței/destinației terenului.

În prezent, doar aproximativ 31% din suprafața uscatului Terrei este acoperită de păduri. Specialiștii avertizează că anual se pierd circa 10 milioane de hectare de pădure (suprafață echivalentă cu cea a statului european Portugalia), o suprafață mult mai mare decât cea destinată plantărilor și împăduririlor. Ca urmare, pădurea poate deveni o resursă neregenerabilă prin dezechilibrul creat între exploatare și capacitatea sa de regenerare naturală.

Analizează împreună cu colega/colegul de bancă infograficul de mai jos și identificați principalele cauze ale reducerii suprafețelor împădurite. Care sunt efectele defrișării? Discută cu colegii și formulați argumente care să susțină afirmația: *Defrișările într-un ritm alarmant reprezintă o adevărată amenințare pentru calitatea vieții pe planetă.*

Calitatea vieții, sau degradarea mediului?

Tăierea pădurilor are efecte negative asupra mediului.

Dezvoltarea așezărilor umane

Construirea căilor de comunicație

Extinderea terenurilor agricole

Utilizarea lemnului în industrie

CAUZE

EFFECTE

reducerea cantității de oxigen din atmosferă

agravarea secetelor și a inundațiilor

degradarea solurilor

extinderea alunecărilor de teren

diminuarea masei lemnoase

reducerea diversității învelișului biogeografic

2 Încă de la prima Conferință a Organizației Națiunilor Unite pentru Mediu și Dezvoltare (în 1992, la Rio de Janeiro), **poluarea** a fost considerată o problemă majoră pentru întreaga lume. Efect al activităților umane, poluarea reprezintă contaminarea mediului cu substanțe (deșeuri și reziduuri lichide, solide sau gazoase) care au o acțiune nocivă asupra vieții (contribuie la degradarea stării de sănătate a oamenilor și a viețuitoarelor).

Identifică în imaginile de mai jos componentele naturale ale mediului afectate de poluare.

Discută cu colegii și realizați o listă cu activități umane care generează poluarea fiecărei componente naturale a mediului. Ce observați? Cum afectează poluarea diversitatea plantelor și animalelor de pe Terra?

3 În ultimele decenii, **încălzirea globală** a devenit o problemă alarmantă pentru toate statele lumii, dat fiind faptul că determină modificări cu impact negativ grav asupra mediului și asupra calității vieții. Încălzirea globală este rezultatul activităților umane care au generat emisii din ce în ce mai mari de gaze (dioxid de carbon și alte gaze cunoscute sub numele de gaze cu efect de seră). Aceste gaze au intensificat efectul de seră, transformându-l dintr-un fenomen natural, specific atmosferei terestre, într-un „motor” al schimbărilor globale.

Identifică în infograficul alăturat consecințele încălzirii globale.

Discută cu colegii și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, identificați schimbările climatice pe care le-ați observat în mediul din jur. Stabiliți cum afectează aceste schimbări calitatea vieții oamenilor din orizontul apropiat și local.

ȘTIAI CĂ?

O componentă de bază a dezvoltării durabile sau sustenabile este **economia circulară**, un model de producție și consum bazat pe partajarea, reutilizarea, recondiționarea și reciclarea materialelor și a produselor, pentru:

- extinderea folosirii lor și optimizarea consumului de materii prime și energie;
- reducerea la minimum a cantității de deșeuri generate;
- un demers mai prietenos cu mediul.

• creșteri ale temperaturilor medii globale ale apelor oceanice și marine

• topirea ghețarilor și creșterea globală medie a nivelului Oceanului Planetar

• intensificarea fenomenelor climatice extreme, accentuarea secetelor

• apariția de noi areale deșertice și extinderea deșerturilor actuale (proces numit deșertificare)

• diminuarea numărului de viețuitoare

✓ Rețin

Chiar dacă sunt generatoare de bunăstare și confort, activitățile umane au început să aibă efecte din ce în ce mai grave asupra mediului și calității vieții. Pentru a păstra echilibrul între nevoile tot mai mari ale umanității (de resurse, de hrană, de spațiu pentru locuit, de mijloace de transport etc.) și conservarea mediului natural, statele lumii au adoptat un model nou de dezvoltare, numit **dezvoltare durabilă/sustenabilă**.

ȘTIU

Amintește-ți de la orele de *Geografie* din clasele anterioare faptul că *orizontul apropiat* este reprezentat de localitatea natală, în care trăiești și îți desfășori activitatea. *Orizontul local* reprezintă județul natal.

Aplicație: Analiza și interpretarea caracteristicilor demografice și de locuire din orizontul local și apropiat. Provocări locale în context mondial

- I** Andreea locuiește în orașul Borșa din județul Maramureș, iar George în orașul Cernavodă din județul Constanța. Cei doi s-au împrietenit când George și familia sa și-au petrecut vacanța la Borșa. Amândoi sunt pasionați de geografie, iar e-mailurile lor par adevărate investigații. Acum au hotărât să afle de pe site-ul Institutului Național de Statistică informații privind populația din orizontul lor apropiat și local, apoi să le analizeze/interpreteze. Iată caracteristicile demografice ale spațiilor considerate de fiecare dintre ei orizontul său apropiat și local specifice anului 2021:

Orizontul apropiat	Populația totală (nr. locuitori)	Din care:	
		nr. persoane de sex masculin	nr. persoane de sex feminin
Borșa	29 428	14 721	14 707
Cernavodă	18 310	8 952	9 358

Orizontul local (județul natal)	Suprafața (km ²)	Populația totală (nr. locuitori)	Populația urbană (nr. locuitori)	Populația rurală (nr. locuitori)	Nr. total de imigranți	Nr. total de emigranți
Maramureș	6 303	518 287	310 341	207 946	178	532
Constanța	7 104	760 995	516 811	244 184	425	1 246

Sursa datelor: Institutul Național de Statistică

Analizează datele din tabelele de mai sus și scrie pe caiet răspunsurile la următoarele cerințe:

- Calculează cu câți locuitori este mai numeroasă populația din localitatea natală a Andreei față de cea în care trăiește George.
  - Calculează pentru fiecare județ densitatea medie a populației. Compară valorile și explică de ce sunt diferite.
  - Precizează numele județului în care se înregistrează o pondere mai ridicată a populației urbane.
  - Explică de ce, la sfârșitul anului 2021, valorile bilanțului migratoriu indică, pentru ambele județe, o scădere a populației.
- II** Analizează împreună cu colegii caracteristicile demografice din orizontul local și apropiat. Accesați site-ul Institutului Național de Statistică sau cel al Direcției Județene de Statistică și, cu ajutorul profesorului/profesoarei de geografie, căutați informații pe care apoi să le interpretați.
- III** Andreea și George au analizat apoi caracteristicile de locuire din orizontul lor apropiat și local, pe baza fișei de pe pagina următoare. Fotocopiază fișa, apoi completează spațiile punctate sau bifează cu X casele corespunzătoare răspunsului tău. Completează fișa și cu alte aspecte pe care le consideri importante pentru orizontul apropiat și local. Adaugă această fișă la portofoliu.
- IV** Andreea și George sunt elevi în clasa a VI-a și au descoperit, la fel ca tine, diferitele situații-problemă cu care se confruntă lumea actuală, ca urmare a dezvoltării și diversificării activităților umane. Au întocmit următoarea listă cu situații-problemă:
- ponderea în scădere a populației tinere (0 – 20 de ani) în populația totală a localității/județului/țării;
  - emigrarea unui număr ridicat de tineri specialiști în afara granițelor;
  - ponderea ridicată a resurselor neregenerabile în producția de energie electrică;
  - poluarea aerului, a apelor și a solurilor ca urmare a activităților umane.
- Discută cu colegii și formulați argumente prin care să demonstrați că soluțiile/modalitățile de rezolvare a acestor situații-problemă conduc, pe plan local, la adevărate provocări atât pentru oameni, cât și pentru firme/companii/instituții.

Fișă de observare a caracteristicilor de locuire din orizontul apropiat și local

A. Date generale:

- Numele și prenumele elevului: .....
- Clasa: .....
- Școala: .....
- Localitatea natală: .....
- Județul în care este situată localitatea natală: .....
- Sursele de informare: – observații realizate în timpul excursiilor
- informații obținute prin studiul personal
- informații obținute prin studierea hărților orizontului local
- alte surse: .....
- .....

B. Informații privind caracteristicile locuirii din orizontul apropiat și local:

Tipul de așezare în care locuiești: așezare rurală așezare urbană

Aspecte privind vechimea localității natale:

.....

.....

.....

Numele așezărilor urbane și rurale din orizontul local pe care le-ai vizitat:

.....

.....

.....

În localitatea natală predomină: cartierele de blocuri cartierele de case

Locuințele din localitatea natală sunt conectate:

- la rețeaua de apă potabilă: în totalitate majoritatea câteva
- la rețeaua de canalizare: în totalitate majoritatea câteva

În localitatea natală există:

- zone special amenajate pentru: • odihnă și recreere/parcuri da nu
- manifestări culturale, artistice, sportive da nu
- transport public local: da nu
- magazine alimentare și nealimentare de dimensiuni: mari medii mici
- sucursale sau agenții bancare: da nu
- telefonie fixă: da nu – telefonie mobilă: da nu
- societăți care oferă televiziune prin cablu sau prin satelit: da nu

La nivelul localității natale: – se respectă un anumit stil arhitectural:

– există un amestec de stiluri specifice unor perioade istorice:

Aplicație: Trasee turistice aplicate pe domenii de interes. Regiuni turistice

DOMENII DE INTERES TURISTIC

- 1 dorința de cunoaștere
- 2 îngrijirea sănătății
- 3 recreere, odihnă, agrement
- 4 practicarea unor sporturi

a Plajă din Miami (Florida)

b Piramidele de la El-Gizah

c Domeniul schiabil Innsbruck

d Plaja Copacabana (Rio de Janeiro)

e Orașul Interzis

I În funcție de motiv, scop, destinație ș.a., se pot contura mai multe *domenii de interes turistic* (prezentate pe coloana alăturată) și destinații/atracții turistice precum cele ilustrate în imaginile marcate cu litere de la **a** la **e**.

- 1 Scrie pe caiet asocierile dintre domeniile de interes turistic și imagini. Ce observi?
- 2 Precizează un tip de turism care poate fi practicat în fiecare dintre locațiile/destinațiile prezentate în imagini.

II Litoralul Mării Mediterane reprezintă o *regiune turistică* foarte cunoscută pe plan mondial. Cu ajutorul atlasului geografic, ordonează orașele și stațiunile turistice din lista dată, astfel încât să realizezi cele două *trasee turistice* indicate mai jos. Scrie traseele pe caiet.

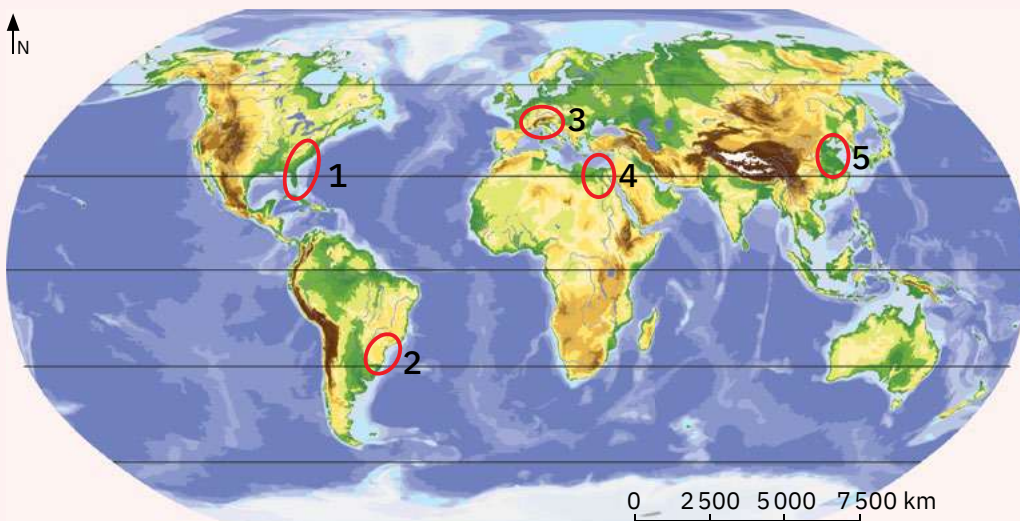
- *Traseul 1* pe litoralul mediteranean:
De la Gibraltar la Bosfor, traseu care să permită turiștilor o scurtă vizită la Genova, pentru a vedea casa în care s-a născut Cristofor Columb.
- *Traseul 2* pe litoralul mediteranean:
De la Bosfor la Gibraltar, traseu care să permită turiștilor o scurtă vizită la Alexandria, orașul egiptean supranumit „Perla Mediteranei”.

Lista orașelor și stațiunilor turistice de pe litoralul mediteranean: *Antalya (Turcia), Cannes (Franța), Málaga (Spania), Nisa (Franța), Salonic (Grecia), San Remo (Italia), Sidi-Fredj (Algeria), Tanger (Maroc), Zaghuan (Tunisia), Zakynthos (Grecia)*.

III Imaginile alăturate prezintă destinații/atracții turistice foarte cunoscute în următoarele regiuni turistice: A – Alpi, B – China, C – Egipt, D – SUA, E – Brazilia. Aceste regiuni sunt marcate pe harta de mai jos cu cifre de la **1** la **5**.

Analizează harta și scrie pe caiet:

- 1 cifra cu care este marcată pe hartă fiecare dintre regiunile date, după modelul: *F – 8*;
- 2 asocierile dintre imagini și regiunile turistice marcate pe hartă, după modelul: *g – 7*.

IV Documentează-te din diferite surse (internet, harta turistică a județului natal, discuții cu profesorul/profesoara de geografie, familia etc.) și întocmește o listă cu principalele atracții turistice din orizontul local. Propune două trasee turistice pe domenii de interes diferite. Prezintă colegilor traseele turistice propuse și discutăți în clasă despre atracțiile turistice din orizontul local. Atașează apoi lista și traseele la portofoliu.

Recapitulare și autoevaluare

I Copiază pe caiet enunțurile de mai jos și completează-le cu termenii dintre paranteze care exprimă realitatea științifică, după modelul dat:

Enunț: Populația rurală este reprezentată de oamenii care locuiesc în (*orașe, sate*).

Model de răspuns: Populația rurală este reprezentată de oamenii care locuiesc în sate.

- 1 Creșterea rapidă a numărului de locuitori într-o perioadă scurtă de timp poartă numele de explozie (*demografică, urbană*).
- 2 Natalitatea și mortalitatea sunt indicatorii cu ajutorul cărora se calculează bilanțul (*migratoriu, natural*) al populației.
- 3 Navetismul face parte dintre deplasările populației cu caracter (*definitiv, temporar*).
- 4 Populația așezărilor rurale desfășoară, în general, activități specifice domeniului economic numit (*agricultură, industrie*).
- 5 Persoanele care se stabilesc într-o țară, venind din altă țară se numesc (*emigranți, imigranți*).
- 6 Din grupul de plante cultivate pentru obținerea uleiului face parte (*bumbacul, floarea-soarelui*).
- 7 Din categoria combustibililor fosili fac parte (*apele subterane, cărbunii*).
- 8 Activitățile din turism se încadrează domeniului economic numit (*industrie, servicii*).

II Citește cu atenție enunțurile de mai jos și stabilește dacă sunt adevărate sau false! Dacă apreciezi că un enunț este adevărat, scrie pe caiet litera A, iar dacă apreciezi că este fals, scrie litera F, după modelul: 1 – A sau 1 – F.

- 1 Populația Terrei este repartizată neuniform.
- 2 Cea mai mare parte din populația Terrei trăiește în așezările rurale.
- 3 Cele mai mari concentrări de populație de pe glob se află în Asia.
- 4 Hidroenergia reprezintă energia electrică produsă de vânturi.
- 5 Industria extractivă cuprinde ansamblul activităților de prelucrare a unor materii prime.
- 6 Procesul prin care apar noi areale deșertice și se extind deșerturile actuale poartă numele de defrișare.
- 7 Comunicațiile prin satelit și prin intermediul internetului permit astăzi transferul în timp real de date și informații.
- 8 Dezvoltarea durabilă are în vedere folosirea resurselor naturale în cantități și modalități care să permită și generațiilor viitoare utilizarea lor.
- 9 Activitatea de creștere a albinelor este cunoscută sub numele de avicultură.
- 10 Cauciucul sintetic și hârtia sunt produse ale industriei chimice.

III Scrie pe caiet cinci propoziții în care să folosești corect fiecare dintre următorii termeni: așezare, industrie, poluare, populație, oraș.

Indicație: termenii pot fi folosiți atât la singular, cât și la plural.

IV Scrie pe caiet numele celor două state de pe glob care, în prezent, au (fiecare) o populație de peste un miliard de locuitori.

Fișă de observare sistematică. **CINE SUNT EU?**

Când am de realizat o activitate împreună cu colegii, îmi place ...

Citește afirmațiile de mai jos și răspunde prin **DA** sau **NU**. Bifează cu **X** caseta cu varianta de răspuns.

Îmi place ...	DA	NU
să cer ajutor atunci când am nevoie		
să cooperez cu colegii în realizarea unei sarcini de lucru		
să finalizez activitatea/sarcina de lucru		
să împart materialele cu colegii		
să lucrez în echipă		
să particip la discuții și dezbateri		
să urmez indicațiile primite		

Grilă de autoevaluare

Subiectul I + Subiectul II + Subiectul III + Subiectul IV = 90 de puncte (90 p).

Din oficiu: 10 puncte (10 p).

Subiectul I	8 x 4 p = 32 p
Subiectul II	10 x 3 p = 30 p
Subiectul III	5 x 4 p = 20 p
Subiectul IV	2 x 4 p = 8 p

Total: 32 p + 30 p + 20 p + 8 p + 10 p din oficiu = 100 de puncte

Timp de lucru:
50 de minute.
Din oficiu: 10 puncte.
Total: 100 de puncte.

Grilă de evaluare

Subiectul I + Subiectul II +
Subiectul III + Subiectul IV
= 90 de puncte.

Subiectul I	5 × 3 p = 15 p
Subiectul II	6 × 4 p = 24 p
Subiectul III	1. 3 × 3 p = 9 p 2. 2 × 4 p = 8 p
Subiectul IV	6 × 4 p = 24 p
Subiectul V	1. 2 × 3 p = 6 p 2. 1 × 4 p = 4 p

Din oficiu: 10 puncte.

Total: 15 p + 24 p + 17 p
+ 24 p + 10 p + 10 p din
oficiu = **100 de puncte**

Test secvențial

I Scrie pe foaia de test litera corespunzătoare răspunsului corect pentru fiecare dintre afirmațiile de mai jos, după modelul: 1 – a, 2 – c, 3 – c etc.

Indicație: este corectă o singură variantă de răspuns.

- Face parte din grupa cerealelor planta numită:
  - batată;
  - lințe;
  - secară;
  - soia.
- După modul de dispunere a gospodăriilor, satele specifice regiunilor de câmpie sunt de tip:
  - adunat;
  - compact;
  - răsfirat;
  - risipit.
- Cea mai complexă formă de concentrare urbană poartă numele de:
  - aglomerație urbană;
  - conurbație;
  - megalopolis;
  - metropolă.
- Aparatele electronice (monitoare, camere video ș.a.) și electrocasnice (aragaz, frigider ș.a.) sunt produsele unor subramuri care aparțin de industria:
  - chimică;
  - constructoare de mașini;
  - energetică;
  - materialelor de construcție.
- Sunt cele mai avantajoase pentru transportul dintr-o regiune asiatică într-o regiune sud-americană a unor cantități enorme de mărfuri foarte grele (precum cărbunii, minereurile sau lemnul) căile de comunicație:
  - aeriene;
  - feroviare;
  - maritime;
  - rutiere.

II Scrie pe foaia de test informația care completează fiecare dintre afirmațiile:

- Sericicultura se ocupă cu creșterea ... .
- Din punctul de vedere al posibilității de refacere, combustibilii fosili (cărbunii, petrolul și gazele naturale) fac parte din categoria resurselor ... .
- Cei mai mulți locuitori ai Terrei sunt de religie ... .
- Deplasarea temporară a persoanelor în afara localității de domiciliu, pentru petrecerea timpului liber sau cu alte scopuri, poartă numele de ... .
- Activitățile care presupun schimburile de produse și de bunuri de la producători la beneficiari/consumatori se desfășoară în cadrul domeniului economic numit ... .
- Casele construite din bârne, specifice satelor din nordul Asiei, se numesc ... .

III Tabelele de mai jos prezintă câteva caracteristici demografice și de locuire ale regiunii X. Analizează datele din tabele și scrie pe foaia de test răspunsurile la următoarele cerințe.

Suprafața (km ²)	Populația totală (nr. loc.)	Ponderea (%) principalelor grupe de vârstă			Populația urbană (nr. loc.)	Populația rurală (nr. loc.)	Numărul total de orașe	Numărul total de sate
		0 – 19 ani	20 – 64 de ani	65 și peste 65 de ani				
374	31790	25	47	28	19074	12716	3	24

Anul	Numărul total de copii născuți vii	Numărul total de decese	Numărul total de emigranți	Numărul total de imigranți
2022	2084	1548	1183	1207

- Reformulează afirmațiile următoare, astfel încât să exprime caracteristicile demografice și de locuire ale regiunii X, după modelul dat.
Afirmație: Numărul de sate este cu 20 mai mare decât numărul de orașe.
Răspuns: Numărul de sate este cu 21 mai mare decât numărul de orașe.
  - Peste 50% din populația totală a regiunii X trăiește în așezări rurale.
  - În anul 2022, mobilitatea populației (dinamica migratorie) a determinat o scădere a populației din regiunea X.
  - După structura populației pe grupe de vârstă, 70% dintre locuitorii regiunii X au sub 65 de ani.

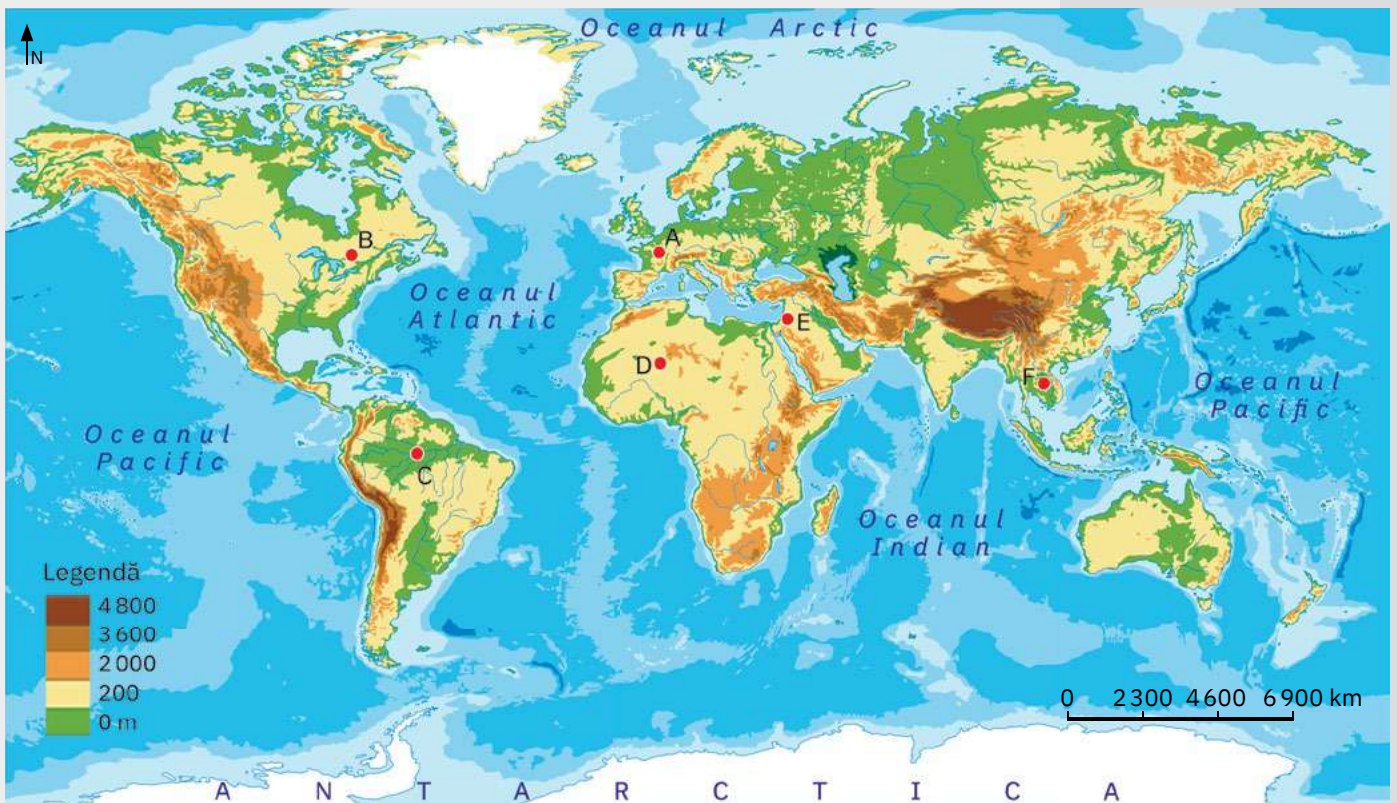
2 Calculează:

- valoarea densității medii a populației din regiunea X.
- valoarea bilanțului natural al populației.

IV Pe harta de mai jos sunt marcate șase puncte de observație, aflate în regiuni diferite din punct de vedere al cadrului natural, al populației și așezărilor, al activităților economice.

Analizează harta și scrie pe foaia de test litera cu care este marcat pe hartă punctul de observație din regiunea:

- situată la cea mai mică distanță de Canalul Suez;
- unde așezările umane sunt situate la distanțe foarte mari unele de altele, din cauza reliefului nefavorabil, a climatului deșertic, a resurselor reduse de apă etc.;
- unde suprafața pădurii tropicale s-a redus puternic din cauza defrișărilor;
- aflată la cea mai mică distanță de megalopolisul Boswash;
- intens frecventată de turiștii dornici să viziteze Turnul Eiffel, Muzeul Luvru și alte obiective deosebite din Franța;
- în care pe suprafețe extinse se practică cultura orezului.

v Scrie pe foaia de test răspunsurile la următoarele cerințe:

- Precizează numele a două orașe de pe glob care datează din Antichitate.
- Explică de ce pentru producerea de energie electrică ar trebui să fie utilizate îndeosebi hidroenergia, energia eoliană sau energia solară.

U3

Europa. Identitate geografică

Mediul natural ca suport al locuirii umane

Lecția 1	50	Poziția geografică. Țărmurile: golfuri, insule, peninsule și strâmtori
Lecția 2	52	Relieful – caracteristici generale și unități majore
Lecția 3	56	Hidrografia
Lecția 4	60	Diferențieri climatice și biogeografice
Recapitulare și autoevaluare	63	

Oameni și locuri

Lecția 5	64	Harta politică – state și regiuni
Lecția 6	68	Populația Europei (evoluție, dinamică, răspândire, elemente de diversitate)
Lecția 7	72	Mari orașe europene

Economia

Lecția 8	74	Resursele naturale și valorificarea lor
Lecția 9	76	Activitățile economice: agricultura, industria, serviciile